

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра практичної психології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Мірошник З.М.

«__» _____ 2020 р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2020р.

“Психологічна готовність до вибору профілю навчання в сучасній старшій школі”

Кваліфікаційна робота
студентки психолого-педагогічного факультету
другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальністю 053 Психологія
2 курс, ППМ-15 (денна форма навчання)
Домуховської Мирослави Русланівни

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент

Шестопалова О.П

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ВИБОРУ ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ СТАРШІЙ ШКОЛІ	
1.1. Поняття “психологічна готовність” учнів до вибору профілю навчання та майбутньої професії.....	6
1.2. Специфіка вибору профілю навчання в українському освітньому просторі.....	8
1.3. Вибір профілю навчання : досвід освітніх систем зарубіжних країн.....	11
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТИКА МОТИВІВ, ІНТЕРЕСІВ, ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕВАГ ТА ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ У САМОВИЗНАЧЕННІ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ	
2.1.Опис діагностичної програми	16
2.2.Організація і проведення тестування.....	17
2.3.Обробка і аналіз отриманих результатів.....	18
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ III. АПРОБАЦІЯ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ 8-9 КЛАСУ В КОНТЕКСТІ ПРОФІЛЬНОГО ОРІЄНТУВАННЯ	
3.1.Загальна характеристика програми.....	27
3.2.Схема побудови розв’язкової програми.....	30
3.3.Визначення результативності емпіричного дослідження.....	40
Висновки до розділу 3.....	44
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	47
ДОДАТКИ	55
Додаток А.....	55
Додаток Б.....	62
Додаток В	64
Додаток Г.....	67
Додаток Д.....	68
Додаток Е.....	69
Додаток Є.....	71
Додаток Ж.....	73
Додаток З.....	76
Додаток І.....	78
Додаток К.....	80

ВСТУП

Відповідно до плану модернізації української освіти на період до 2027 року відбудеться перехід до профільного навчання в старших класах. В переході до профільного навчання необхідно врахувати як індивідуальні можливості і потреби учнів, так і соціальні проблеми забезпечення підготовки випускників до трудової діяльності, продовження навчання у професійних закладах різного типу. Мета ранньої профілізації «підштовхнути» учнів до професійного вибору, що постає як життєвий вибір у віці 14-15 років. Одночасно з цим постає завдання формування готовності підлітків до вибору освітнього профілю. Передпрофільна підготовка - це комплексна система психолого-педагогічної просвіти, діагностики, яка сприяє самовизначенню учнів старших класів основної школи щодо майбутнього навчання і широкої сфери подальшої професійної діяльності. Така діяльність схожа на профорієнтаційну роботу, яка проводилася у школі і раніше, але є вона має суттєві відмінності та містить нові методи роботи з школярами. Частіше вибір профіля навчання самими майбутніми старшокласниками здійснюється стихійно та психологічно неграмотно, оскільки відсутня необхідна психолого-педагогічна готовність підлітків. По-перше, науковець Пильтяй О.М. зазначає, що «сьогодні в Україні усупереч реальним тенденціям розвитку економіки триває бум вищої освіти» [39]. Це означає, що більшість майбутніх школярів 10-11 класів мотивовані здобуттям вищої освіти, але при цьому профільна освіта, яка існує в гімназіях та ліцеях, не відіграє суттєву роль в побудові майбутньої освітньої траєкторії старшокласника. По-друге, такі документи як «Стандарт базової і повної загальної середньої освіти й «Концепція профільного навчання у старшій школі» чітко прописують важливість системи саме профільної орієнтації старшокласників та розвитку профілів навчання у старшій школі [25]. Як бачимо, перед сучасною освітньою системою постає ключове завдання - готовності до свідомого вибору навчального профілю в

старшій школі, що буде сприяти активному, свідомому, особистісно-орієнтованому професійному самовизначенню випускників школи.

Не зважаючи на різні аспекти у вивченні питань психології та педагогіки профілізації старшої школи, у сучасних теоретичних та емпіричних дослідженнях робота психолога з виявлення та оцінювання психологічної готовності до свідомого вибору профілю навчання в старшій школі, а також система розвиткової роботи з цієї проблематики ще недостатньо представлена для широкого кола фахівців. Саме означена актуальність науково-практичної проблеми стало основою для вибору теми дослідження «Психологічна готовність до вибору профілю навчання в сучасній старшій школі»

Мета дослідження: обґрунтувати та провести апробацію розвитково-тренінгової програми з метою становленні у підлітків психологічної готовності до свідомого вибору навчального профілю в старшій школі.

Гіпотеза: існує залежність між ступенем усвідомлення своїх інтересів, мотивів та професійних переваг, що виникає під час психологічних занять та готовністю свідомо обрати навчальний профіль в старшій школі

Завдання:

1. Проаналізувати визначення понять “профіль навчання”, “психологічна готовність”, виявити відмінності вибору профільної старшої школи в українській освіті від аналогічного досвіду у зарубіжній освітній системі.

2. Провести діагностування окремих аспектів мотиваційної сфери особистості та інших параметрів, що оцінюють готовність до вибору профілю навчання у старшій школі.

3. Провести аналіз методичних засад для створення розвиткової програми з елементами соціально-психологічного тренінгу, провести моделювання структури програми та апробувати її в експериментальній групі учнів 8-9 класу.

4. Провести аналіз ефективності розвиткової програми з елементами СПТ.

Об'єкт дослідження — психологічна готовність учнів до вибору навчального профіля в старшій школі 8-9 класів.

Предмет дослідження — визначення ступеня готовності та його динаміка в системі психологічного втручання через застосування програми розвиткової-тренінгової роботи з учнями 8-9 класів.

Методи і методики:

У процесі дослідження задля розв'язання поставлених завдань та відповідно до мети роботи нами було використано комплекс теоретичних (теоретико-методологічний аналіз проблеми, аналіз наукових літературних джерел, порівняння та узагальнення здобутого матеріалу, розробка корекційної програми) та емпіричних (опитування та анкетування) методів.

Відповідні математичні обрахунки здійснювались із використанням стандартних пакетів статистичних програм STATISTICA 10.0 та SPSS 17.0.

Для визначення професійної спрямованості і психологічної готовності до вибору використано такі методики: «Карта інтересів»; опитувальник професійних переваг (адаптація тесту Дж. Голланда «Спрямований пошук»). Для визначення особистісного рівня готовності до вибору профілю – «Методика визначення основних мотивів вибору професії» (Є.М. Павлютенків); анкета для учнів 9 класу « Зацікавлення в професійному самовизначенні»; анкета для учнів 9 класу «Психологічна готовність до вибору профілю у сучасній українській школі».

Практична значущість: було розроблено розвиткову програму для сприяння свідомому визначенню підлітками профілю навчання, яка може у подальшому використовуватися, як елективний курс.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені у збірнику наукових робіт студентів, молодих науковців і фахівців практиків « Актуальні проблеми психології» (Кривий Ріг, 2020 р)

Структура кваліфікаційної роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, списку літератури, який налічує 55 джерел, ілюстрована 6 рисунками та 11 таблицями ; вміщує 11 додатків.

РОЗДІЛ І. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ВИБОРУ ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ СТАРШІЙ ШКОЛІ

1.1.Поняття “психологічна готовність” учнів до вибору профілю навчання та майбутньої професії.

Психологічна готовність до певного вибору в освіті – важливий компонент свободи у виборі освітньої траєкторії. Цей компонент можна пояснити стійкими психологічними особливостями, які притаманні даній особистості, як певний психологічний стан, як стійку характеристика особистості. В свою чергу, короткочасна готовність - особливий психічний стан, який характеризуються наявністю певної дії у суб'єкта та спрямованості свідомості на її виконання (певні установки). Це визначення, як термін, було вперше введено білоруськими вченими М.І. Дьяченко та Л.А. Кандибовичем у 1976 році. При цьому слід відмітити, що автори у власних дослідженнях мають на увазі готовність, як “... психологічне налаштування на виконання діяльності ..при наявності певного внутрішнього налаштування, яке буде сприятиме активності суб'єкта, цілеспрямованості та буде відбуватися модифікація поведінки» [10, с.34].

При цьому, можна зазначити, що є наступні компоненти, які є допоміжними у визначенні даного явища: мотивація у формі позитивного ставлення до певної сфери діяльності та інтересу до неї; орієнтир – знання та уявлення про усі особливості цієї діяльності та професійних вимог тощо. Дані компоненти дозволяють помітити, що психологічна готовність – складне явище, яке при цьому має певні компоненти, які є допоміжними [7].

З точки зору С.В. Максименка та О. Пелех, психологічною готовністю є «....суттєва передумова цілеспрямованої діяльності, її регуляції та дійсності» [30, с. 27]. При цьому автори виокремлюють у визначенні готовності

особистісний та функціональний підходи, які мають певну різницю. Особистісний підхід характеризується тим, що така психологічна готовність пов'язана із усвідомленням особистістю власних потреб і діяльності, впливає на її працездатність та є передумовою успішної продуктивної професійної діяльності. Тоді, як у функціональному підході дане значення зазнає змін. Даний підхід розглядає психологічну готовність, як певний стан психічних функцій, що займає проміжне положення між психічними процесами і якостями особистості та забезпечує загальний функціональний рівень. О.Поканевич зазначає наступні ознаки психологічної готовності у функціональному підході: знання професійних обов'язків, функцій; вирішення життєвих проблем за допомогою цих знань та життєвого досвіду; здатність генерувати ідеї, гнучкість розуму; можливість обрати профіль навчання, використовуючи власні переконання; готовність відповісти на питання «Навіщо мені це потрібно?»; наявність певних вмінь та навичок для навчання на даному профілі, адекватна самооцінка своєї підготовленості та відповідності вимогам закладу, де здійснюється навчання [42].

Найбільш влучним, на наш погляд, є визначення О. Мельник щодо психологічної готовності: «...системне особистісне утворення, яке складається з певної кількості компонентів, які взаємодіють, розвиваються, піддаються цілеспрямованому формуванню і у своїй сукупності забезпечують самостійний вибір професії» [31, с.121]. З цим важко не погодитися, бо, як зазначено раніше, ці компоненти є у психологічній готовності та залежать від нас самих. Можна наводити різні значення поняття «психологічна готовність», але проблема вибору профільного навчання та майбутньої освітньої траєкторії стає завданням на прийняття особистістю обґрунтованого рішення.

На основі зазначеного, можна зробити висновок, що психологічна готовність учнів до вибору профілю навчання в старшій школі – явище складне та інтегрується у те, що створює певні мотиви, бажання, потреби та інтереси учнів [25, 26].

Щоб побачити процес та технологію такого вибору, розглянемо

профільне навчання, спочатку у українському освітньому просторі , а потім у освітніх системах країн ЄС та США.

1.2. Специфіка вибору профілю навчання в українському освітньому просторі

У тексті концепції профільного навчання української освіти, зазначено, що «таке навчання — одна з форм диференційного навчання, яка дозволяє, виходячи з вимог вищих навчальних закладів та професійно-технічних закладів освіти, глибше та максимально диференційовано засвоювати групу споріднених навчальних предметів, а решта навчальних дисциплін вивчаються в оптимально інтегрованому режимі» [25]. Якщо звернемося до статей Л.Гуцал [8, 9], Ю.В. Грегоращук [6], то побачимо різні визначення поняття «профільне навчання», які відрізняються за змістом. На думку академіка АПН О.І. Бугайова «профільне навчання» буде визначатися, як «орієнтація на певний вид професійної діяльності та врахування індивідуальних схильностей і здібностей учнів» [6 с.31].

Також можна додати визначення В. І. Кизенко, який визначає, що профільне навчання - «вид диференційованого навчання або форма організації навчання старшокласників, відповідно до їх освітніх потреб, зумовлених орієнтацією на майбутню професією шляхом поглибленого вивчення певних складових змісту загальної середньої освіти» [6 с.33].

Сюди ж можна запропонувати схему С.Кельнер, яка створила власну модель профільного навчання у 12-річній школі. Дана модель дуже є продуктивною для організації психологічного супроводу профільності практичного психолога в закладах освіти [17]. Отже, виходячи з такого розуміння профільності в старшій школі, для психологічної служби школи завданнями передпрофільної підготовки стає допомога учням середньої

школи зробити правильний вибір майбутньої професії; навчити алгоритмів вибору групи предметів для поглибленого вивчення та відповідного рішення освітньої траєкторії; привернути увагу учнів до більш цілеспрямованого самовивчення своїх можливостей, критичного їх самоаналізу і на цій основі забезпечити сам вибір найбільш оптимальних навчальних форм.

На сьогодні структура профільного навчання в освітньому просторі України представлена таким (див. рис. 1.2)

Рис.1.2. Структура профільного навчання у українському освітньому просторі

Окрім диференціації, велике значення у профільних класах мають курси за вибором - елективні курси. Вони дозволяють здійснити «проби» учнів щодо своїх інтересів та схильностей, поглиблюють і поширюють межі предметів, які викладаються на певному профілі навчання. Серед головних принципів передпрофільної підготовки можна зазначити: а) варіативність й альтернативність освітніх програм, технологій навчання і методичного забезпечення навчального процесу; б) гнучкість змісту і форм організації профільного навчання (дистанційне у тому числі); в) діагностична-

прогностична спрямованість щодо виявлення інтересів та здібностей учнів з метою оптимальної орієнтації на профіль навчання [9, 15, 16, 23, 27, 47, 50, 55, 56, 57, 58].

Оскільки у загальноосвітніх навчальних закладів домінує модель внутришкільної профілізації, то вона може реалізуватися за двома варіантами: багатопрофільна школа — загальноосвітній заклад, який об'єднує кілька профілів навчання та вузькопрофільна школа [5, 6, 25, 47, 53].

Окремо до переліку профілей, можна зазначити, що кожен із цих профілей передбачає вивчення предметів на трьох рівнях [9, 50]. Профільний рівень визначається поглибленим вивченням предметів, їх зміст орієнтований на подальшу професію (наприклад фізика та математика для фізико-математичного профілю). Поки учні навчаються у середній школі (8-9 класи), вони можуть і повинні пройти допрофільну підготовку за рахунок таких дій, як наукові об'єднання для учнів 9 класу; психологічні просвітницькі та профілактичні тренінги; додаткові заняття для учнів 8-9 класів; факультативні курси; предметні гуртки; рольові та ситуативні ігри; проведення круглих столів на тему «Я та мій вибір», «Як досягти професійного успіху?».

На нашу думку, подальше дослідження повинно стосуватися розкриття конкретизації змісту підготовки до вибору профільного навчання. Щоб переконатися в цьому, ми у наступному розділі, проаналізуємо досвід зарубіжних країн Європейського союзу (Німеччина, Велика Британія, Іспанія, Франція).

1.3. Вибір профілю навчання : досвід освітніх систем зарубіжних країн

Як зазначено у минулому підрозділі, у сучасних українських школах, питання профільного навчання є досить молодою галуззю науково-практичного вивчення. В той же час освітні системи країн ЄС та США накопичили чималий досвід у психолого-педагогічному супроводі випускників середньої ланки школи та їх батьків в процесі переходу у старшу ланку школи.

Серед загальних тенденцій зарубіжної освітньої практики зазначимо, що на думку Бугайова О.І, Локшини О.Т. та інших дослідників профільного навчання, існують два типи старшої ланки школи:

1) старша школа (10-12 класи) є частиною середньої школи. Це явище притаманно таким країнам, як Іспанія, Ісландія, Португалія, Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія;

2) старша школа відокремлена від середньої школи і знаходиться в окремих установах: Італія, Франція, Греція, тощо [1, 4, 12, 18, 19, 23, 24, 29, 32, 36, 49, 51,52, 63,64, 67,68, 69].

Більшість з поданих країнах, вирішують питання із профільною освітою таким чином: учні до кінця 6 класу (11-12 років) отримують знання у основній загальноосвітній школі. Потім у 7 класі (13-14 років) вони повинні визначитися з вибором подальшого напрямку навчання. Відмітимо, що учневі пропонують два варіанти: академічний — варіант, який відкриває шлях до вищої освіти; професійний — варіант, у якому навчання йде за спрощеним навчальним планом і містить прикладні та профільні дисципліни. Сюди можна додати, що багато хто з педагогів Європи вважають, що ранній вибір навчального профілю не завжди є добре, бо багато дітей у віці 13-14 років не розуміють, як правильно вибрати профіль навчання або професію.

Розподіл учнів на різні профілі навчання (види старшої школи) у країнах Європейського союзу відбувається специфічно у кожній країні.

Франція: аналогом старшої школи є ліцей, у якому представлені основні навчальні профілі: економічний, соціальний; літературний, природничо-науковий; агрономія та охорона навколишнього середовища; індустриальні технології; лабораторні технології; технології третинного сектору (торгові відносини, торгівля, бухгалтерський облік, інформатика, адміністрування) [32].

Велика Британія. В цій країні для кожного учня складається індивідуальний навчальний план, а потім йде розподіл за різними профілями: філологічний; знання суспільства; математичний; природничо-науковий; інформаційний. Тименко М.М зазначає, що є британські вчені (Е. Вотс, Б. Лоу) оперують такими визначеннями : «професійна орієнтація» (vocation guidance, career guidance), «профорієнтаційне та кар'єрне навчання» (career edition and guidance) та іншими [51,52,67,68,69]. Авторка вказує, що «визначені поняття формуються на засадах системного підходу, за допомогою якого профорієнтація, працевлаштування та побудова кар'єри розглядаються як складові частини одного комплексу, орієнтованого не лише на про інформацію, консультування та профвідбір, але й адаптацію до трудової діяльності з акцентом на розвиток важливих навичок і компетентностей для побудови кар'єри в контексті навчання протягом життя» [51].

Федеративна Республіка Німеччина. Після того, як учні закінчили 6 класів, вони розподіляються до однієї з чотирьох різновидів шкіл: основна школа, реальна школа, загальна школа або гімназія. Розподіл відбувається на основі рекомендацій та загальних оцінок: високий рівень — гімназія або реальна школа, середній рівень — реальна школа, низький — основна школа. [1, 4, 20, 32, 49, 65, 71]. Відмінності між цими закладами середньої освіти суттєві. Підготовка у реальній школі спрямована на професійну освіту, а значить на допрофільну підготовку; при цьому успішне її закінчення все ж дає змогу вступити до вищих навчальних закладів. У гімназії можна опанувати вищий ступінь навчання (10-12 або 11-13 класи) і скласти іспити на атестат зрілості. По суті, профільне навчання у Німеччині проходить реалізацію на

вищому гімназійному ступені. Також в Німеччині запроваджена система навчальних курсів для шести напрямків (профілей): гуманітарного, естетичного, сучасних мов, економічного, математико-природничого та соціального. Характерним для цієї ланки освіти те, що є розподіл навчальних предметів на головні (обов'язкові) та елективні (факультативні). Завдяки цьому відбувається горизонтальна диференціація навчання. Для загальної школи диференціація розпочинається з 7 класу і здійснюється через систему різних навчальних курсів. У реальному училищі (5 - 10 або 7 - 10 класи) учням дають неповну загальну освіту професійної-практичної спрямованості, щось на кшталт наших технікумів та коледжів.

Іспанія. Профільна диференціація через вибір навчальних предметів йде на останньому циклі обов'язкової середньої освіти і передбачає вільний вибір елективних курсів на базі наявних обов'язкових дисциплін. Вказана освітня ланка, готує учнів до подальшого навчання у старшій школі бакалавра або у професійній освіті [18]. Потрібно зазначити, що профільне навчання в Іспанії не є обов'язковим. Учні, які успішно закінчили перший етап обов'язкової загальної середньої освіти можуть обрати подальший шлях продовження навчання на бакалавра (так називають старшу школу академічного спрямування). Саме він є основою профільного навчання і здійснюється за трьома напрямками: мистецтво; природничі науки і технологія; гуманітарні та соціальні науки. Там вчиться молодь віком 16-18 років. Як зазначає авторка, головною метою цієї ланки є підготовка учнів до вступу до університету, або до професійного навчання вищого ступеня, який по іспанськи звучить «formacion profesional de grado superior». До бакалавра можуть бути прийняті особи, які успішно закінчили середню обов'язкову освіту. Освітні цикли специфічної професійної підготовки тісно пов'язані з виробництвом, заклади готові швидко вносити корективи у випадку технологічних, економічних та соціальних змін. Поєднання загальної середньої освіти, базової професійної освіти та специфічної професійної освіти дає професійну підготовку, яка академічно визнається у всій країні.

Учні, які виконали вимоги навчального плану з професійного навчання середнього ступеня або вищого ступеня, отримують диплом техника або техника з вищою освітою з відповідної спеціальності, що призначається на європейському ринку праці.

Висновки до розділу 1

Профільне навчання є одним із способів реалізації особистісного підходу до учнів та їх особистісних компетенцій, які розглянуті у Законі України “Про освіту”. При цьому, профільне навчання дає більш широкий простір для самовизначення учнів, дає можливість усвідомити побудову життєвої та професійної перспективи, дозволяє враховувати професійні схильності та інтереси підлітків; окрім цього сюди ж можна віднести будову професійної перспективи на останні шкільні роки (10-12 класи).

Вивчення досвіду країн Європейського союзу та Америки дозволяє зробити наступні висновки:

1) кожна країна Європейського союзу сама встановлює кількість навчальних років. Воно може збігатися з українською освітою (Іспанія, Ісландія, Португалія, Фінляндія) так і не збігатися з нею (країни, які ми згадали у роботі);

2) профільна освіта, як правило, охоплює два -три останніх роки навчання у школі;

3) у деяких країнах кількість диференціації (аналог профілю) є невеликою, наприклад може бути дві (академічний чи професійний), три (природничо-науковий, філологічний, соціально-економічний) та комбінований (мова-література-мистецтво, соціальні науки, математика-точні науки-технологія);

4) існує специфічний розподіл освітніх закладів старшої школи у кожній країні ЕС, в основному організація профільної підготовки за

способом формування індивідуального навчального плану. Так наприклад, у одних країнах є певний фіксований перелік обов'язкових навчальних курсів (або елективних) — Франція, Німеччина; у інших — є вільний вибір цих курсів, які запропоновані на весь період навчання. Як правило, з цих курсів школярі повинні вибрати не менше 15 та не більше 25 курсів протягом одного семестру. В українській освіті, аналогом можуть бути навчальні модулі;

5) обов'язкових предметів, у старшій навчальній школі, порівнянні з середньою шкільною освітою, стає менше;

6) старша профільна школа часто є окремим закладом (Франція — ліцей, Німеччина — гімназія). Дипломи (посвідчення) про закінчення старшої профільної школи дають право прямого зарахування до вищих навчальних закладах, але є деякі виключення (наприклад, Франція).

РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТИКА МОТИВІВ, ІНТЕРЕСІВ, ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕВАГ ТА ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ У САМОВИЗНАЧЕННІ УЧНІВ 8-9 КЛАСВ

2.1. Опис діагностичної програми

З метою дослідження вибору профілю навчання у сучасній українській школі нами було розроблено програму емпіричного дослідження, яка мала реалізацію у 4 етапи:

I – підготовчий (анкетування учнів до проведення діагностичного дослідження),

II – основна психологічна діагностика,

III – аналіз отриманих результатів, розробка розвиткової програми для учнів 9 класу,

IV – перевірка результативності програми.

До даного діагностичного комплексу, ми включили методику «Карта інтересів», опитувальник професійних переваг (адаптація методики Дж. Холанда «Спрямований пошук»), методику визначення основних мотивів вибору професії (Є.М.Павлютенків), анкету для учнів 9 класу «Зацікавлення в професійному самовизначенні» (взято з інтернет-сайту «Наурок»), анкета для учнів 9 класу «Психологічна готовність до вибору профілю у сучасній українській школі» (авторська). У додатку А (табл. 2.1) можемо побачити таблицю “Зміст діагностичної роботи учнів 8-9 класу”, яка показує нам цільову спрямованість діагностування за поданими методиками.

Теоретичною складовою методики «Карта інтересів» є те, що вона направлена на виявлення професійних інтересів та професійних переваг у учнів 8 та 9 класів. Респондентові пропонують перелік 144 стверджень, які

потім він відмічає у спеціальному бланку різними позначками (++, +, -, --, ,0) [13, 14, 43, 61, 62].

Опитувальник професійних переваг є адаптацією методики Дж.Холанда «Спрямований пошук». З точки зору вибору профільного навчання, теоретична складова Дж. Голанда полягає у тому, що успішність професійної діяльності залежить від типу особистості та його тяжіння до певної діяльності та професійного середовища. Автор (Дж.Голанд) спираючись на те, що успішність в діяльності залежить від ціннісних орієнтацій, інтересів, установок, мотивів, виокремив 6 професійно-орієнтованих типів: реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенційний, діловий (підприємницький) та артистичний.[14, 32, 61,62]

Методика визначення основних мотивів вибору професії (Є. М. Павлютенкова) дозволяє встановити роль тих чи інших мотивів при виборі професії (в нашому контексті й профілю навчання). Респонденту пропонують 18 стверджень про професії, при цьому ці судження утворюють 9 груп мотивів [61, 62].

Анкета для учнів “ Зацікавленість у професійному самовизначенні» [2] визначає учнів 9 класів, які вже зацікавлені у професійному самовизначенні та які мають труднощі.

Розробка анкети «Психологічна готовність до вибору профілю у сучасній українській школі» йшла на основі анкети [2, 3]. І була адаптована для того, щоб виявити певну готовність до вибору майбутнього профілю у старшій школі та професійне самовизначення

2.2.Організація та проведення тестування.

Дослідження проводилось з 21.09.2020 по 15.11.2020 на базі Криворізької гімназії № 18 Криворізької міської ради. Загальна вибірка складала 42 учнів обох класів (8 та 9 клас) віком від 14 до 15 років.

Першим завданням, яке стояло перед нами, сформувати кількість учнів 8 та 9 класу, які зацікавлені в професійному самовизначенні та готові вступати до 10-11 класу. Для цього ми використали анкети для учнів 8 та 9 класу, які містили такі питання « Які навчальні заклади району, області, ти знаєш? Яких фахівців ти знаєш?» , « Які професії, сфери діяльності, тобі подобаються?»

Всього було опитано 42 учнів, серед яких 22 учня, які мають намір свідомо обрати навчальний профіль у старшій школі та складають основну вибірку дослідження.

2.3. Обробка і аналіз отриманих результатів

Під час нашого дослідження було отримано такі результати. Аналіз даних дослідження інтересів за методикою «Карта інтересів» (див. рис. 2.1 та рис.2.2) показує, що учні 8 та 9 класу не визначились з власними інтересами та ще знаходяться у пошуках власної професійної ідентичності. За таблицею 2.3. (додаток А), помітно, що у учнів 8 класу серед інтересів переважають слабо виражені та виражені інтереси. Серед інтересів, які є слабо вираженими можна виділити 3 групи: суспільна праця (80%), географія, педагогіка, сфера обслуговування, легка промисловість (67 %), журналістика, право, робочі спеціальності (60 %). серед інших інтересів знаходиться сільське та лісове господарство, філологія, астрономія, біологія, будівельництво. Представимо отримані дані як діаграму (рис. 2.3)

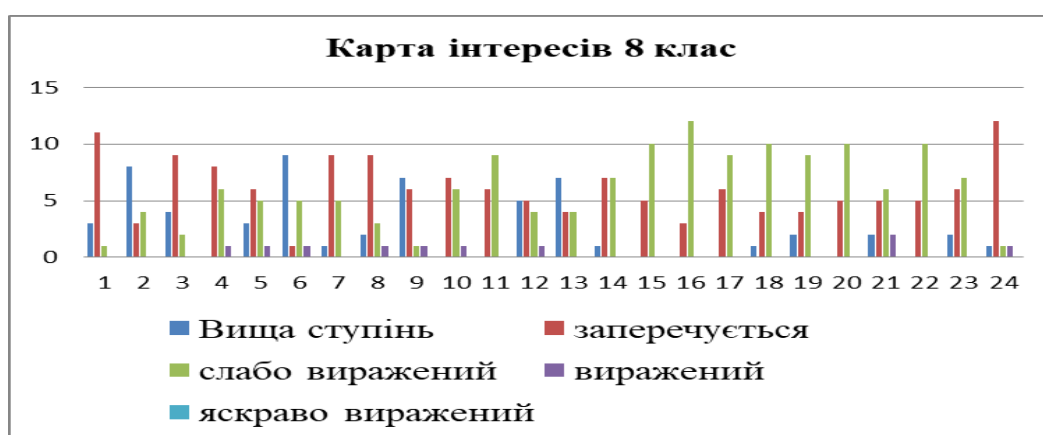

Рис.2.1 « Карта інтересів» учнів 8 класу

Учні 9 класу мають інше співвідношення слабо виражених та виражених інтересів. У даному випадку, слабо вираженими інтересами є : мистецтво (50%), медицина та біологія (38 %) та математика, хімія, лісове господарство (25 %). Вираженим інтересом тут є фізика (25 %). Представимо наші дані у рис.2.2.

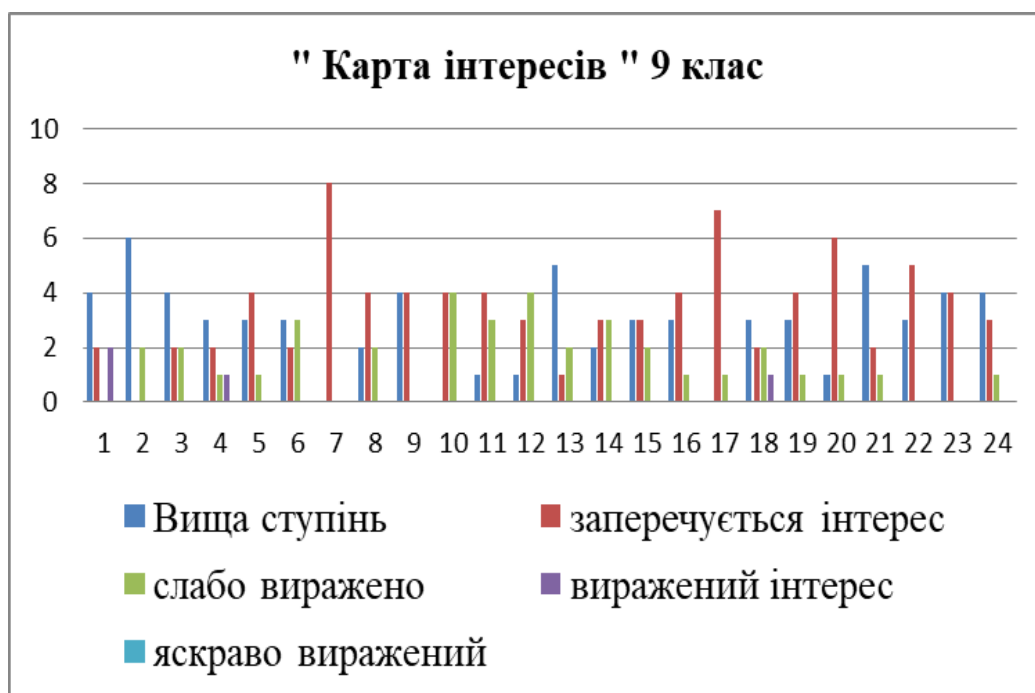

Рис.2.2.« Карта інтересів» учнів 9 класу

Наступною методикою, нами було проведено «Опитувальник професійних переваг (адаптація тесту Дж. Холланда «Спрямований пошук»). Аналіз даних дослідження професійної спрямованості учнів 8 класу за таблицею 2.2, вказує, що 5 учнів мають більше одного типу професійної спрямованості. Це може означати, те, що учні поки ще не визначились з професійними перевагами та знаходяться на межі вибору.

Розподіл за типами професійних переваг, складає з таких виборів: реалістичний, інтелектуальний та діловий не має місце серед учнів 8 класу; соціальний та конвенційний мають по 1 учню; переважаючим є артистичний тип професійної спрямованості, бо його обрали 8 учнів з даного класу.

Таблиця 2.3

Результати діагностики типу професійної спрямованості
(за методикою « тест Голанда») у 8 класі

№	Тип професійної спрямованості						Домінуючий тип
	Р	І	С	К	Д	А	
1	7	6	7	6	4	9	А
2	7	5	8	6	4	10	А
3	8	1	7	8	8	8	Р/К/Д/А
4	5	5	9	7	5	10	А
5	5	4	8	6	1	9	А
6	4	3	9	4	2	10	А
7	5	7	8	8	6	7	С/К
8	4	9	9	6	8	6	І/С
9	7	7	3	3	9	9	Д/А
10	7	8	7	8	5	7	І/К
11	10	5	2	9	8	8	Р

Зазначимо, що даному типу (артистичний) притаманно, те, що він має складний погляд на життя, гнучкість і незалежність у прийнятті рішення, фаталізм (віра у долю), чутливість, оригінальність, схильність до творчої діяльності, незалежність, емоційність та неабиякі вербальні здібності. Цей тип людей, вибирають професії, які пов'язані з мистецтвом (театр, кіно, музика, моделювання одягу і так далі). Представимо наші дані на рис. 2.3.4

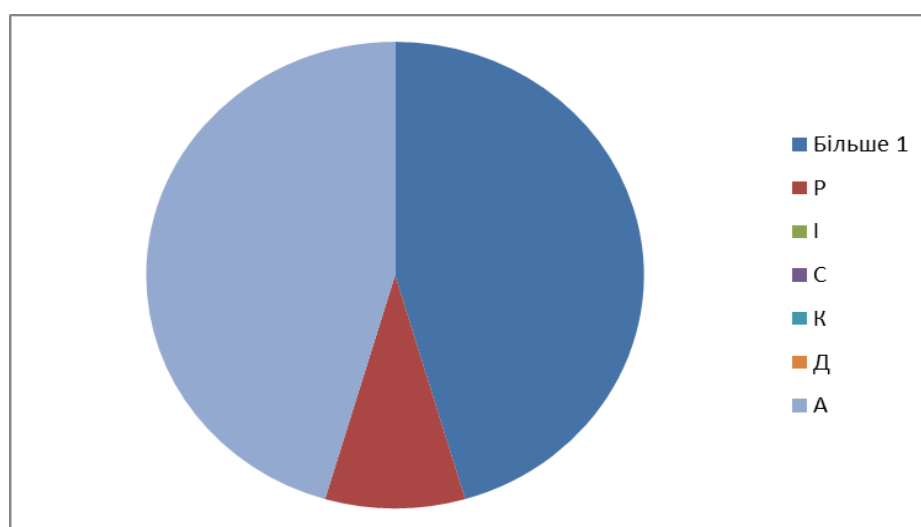

Рис.2.3. Тип професійної спрямованості у учнів 8 класу

Тоді, як у 9 класі, більше одного типу професійної спрямованості мають, 50 %, тобто половина класу (дивись таблицю 2.5). Розподіл за професійною спрямованістю інших учнів виглядає таким чином: реалістичний, інтелектуальний, соціальний. артистичний тип має місце у 1 одного учня; конвенційний та діловий типи професійного спрямовування не мають місце серед учнів.

Таблиця 2.4

Результати діагностики типу професійної спрямованості
(за методикою « тест Голанда») у 9 класі

Тип професійної спрямованості						Домінуючий тип
Р	І	С	К	Д	А	
7	7	7	2	6	11	А
7	2	11	4	6	12	С/А
4	9	8	6	6	8	І
5	9	5	6	10	6	І/Д
10	7	8	4	7	5	Р

Отримані дані ми можемо показати на рис. 2.5

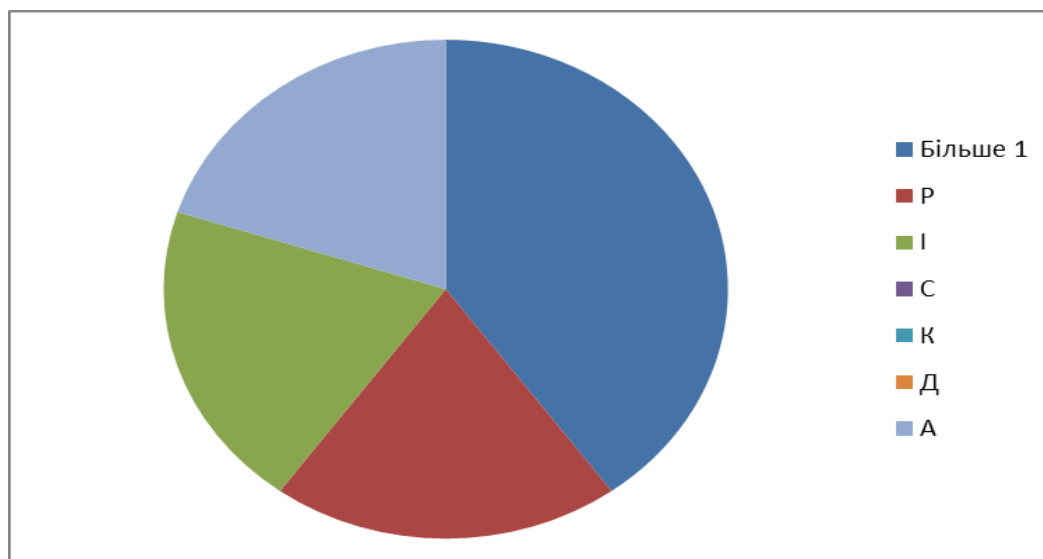

Рис.2.5 Тип професійної спрямованості у учнів 9 класу

На третьому етапі основної діагностичної роботи визначаємо основні мотиви до вибору професії у учнів 9 класу за допомогою методики «Мотиви

вибору професії» (за Є. Павлютенковим) та даємо анкетування на визначення зацікавлення професійним спрямованням. Отримані дані ми можемо побачити у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Результати дослідження за методикою « Мотиви вибору професії»
(Павлютенків Є.М)

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	6	10	10	6	10	6	8	4	5
2	6	10	7	7	10	6	9	8	4
3	8	7	6	6	9	4	9	4	6
4	9	1	9	3	10	10	10	0	10

Пояснення для таблиці 2.6

1	Соціальні мотиви
2	Моральні мотиви
3	Естетичні мотиви
4	Позитивні мотиви
5	Творчі мотиви
6	Мотиви, спрямовані на працю
7	Матеріальні мотиви
8	Практичні мотиви
9	Утилітарні мотиви

Аналіз отриманих результатів вказує на те, що серед основних мотивів вибору професії, у учнів 9 класу переважають такі групи мотивів, як: моральні, естетичні, матеріальні. Це означає, що учні хочуть, щоб їх вибір був прийнятий усіма людьми, хто їх оточує та приносило не тільки матеріальний, але й психологічний розвиток та спокій. При цьому на рис.2. 7 помітно, що більшість учнів обирає творчі мотиви для професійної спрямованості.

Це означає, що вони хочуть досягти у майбутньому великих цілей, створити певні наукові відкриття або ствердити право на власну творчість. Інші групи мотивів (соціальні, практичні, утилітарні) представлені по одному учню. На жаль, пізнавальні та престижні мотиви відсутні у даному класі. Це пов'язано з тим, що деякі учні підуть до профільної старшої школи, або ліцею / коледжу (іншого закладу) і мають вже намічену мету стати фахівцем своєї

справи. А деякі учні ще не визначились і тому, мотиви вибору професії та навчального профілю є розмитими та нечіткими.

Рис.2.7. Результати дослідження за методикою «Мотиви вибору професії»

Також можна було розмістити мотиви за місцями (1,2,3). Тоді отримані дані можна побачити на рис. 2.7. В результаті, ми можемо сказати, що I місце займають такі групи мотивів, як : моральні, творчі, соціальні, утилітарні ; II- творчі та матеріальні ; III- немає. Окрім цієї методики, ми провели анкетування «Зацікавлення у професійному самовизначенні». У даному анкетуванні прийняло участь 5 учнів та 4 батьків. (додаток Б, В).

Перед тим, як описати результати, зробимо невеликий відступ: деякі питання містять не один, а два правильних виборів. Тому наші результати, можуть відрізнятися на 1-2 бали. Учні 9 класу цікавлять знання з мистецтва, бо їх обрали 60 % респондентів, також ці знання є актуальними, при питанні про вільний час (80 % обраних). Після школи, лише 20 % учнів ходять до спортивної секції, більшість ж з них йдуть додому. Серед професій можна виділити творчі (40 %) та автоматизовані (40 % обраних). Учні описали ці професії, як : творчі, незвичайні, і так далі. Для деяких учнів, дані професії, є метою до майбутнього.

У 10 класі, учні хотіли би навчатися у спортивному (40 %), іноземному

(20 %) та суспільно-гуманітарному профілях старшої школи (20 %). Однак за результатами 6 питання, більшість учнів обирає технікуми (40 %), ліцеї та коледжі (40 %). Це може бути пов'язано з тим, що деякі учні не хочуть чекати закінчення 2-3 років у старшій школі, а хочуть відразу працювати та заробляти собі гроші. Лише 20 % респондентів не замислювалась про вибір профілю навчання та наступне професійного самовизначення.

Висновки до розділу 2.

Проаналізувавши результати діагностичного етапу, бачимо, що за методикою «Карта інтересів» (Є.О.Клімова) вираженими є інтерес до суспільної праці для учнів 8 класу (80 %) та мистецтво (50 %) для учнів 9 класу. Учні 8 класу мають виражений інтерес до сільського господарства, лісового господарства, філології, астрономії та будівельництва (при чому 7 % учнів мають сильний інтерес); тоді у учнів 9 класу вираженим інтересом є фізика (25 % учнів).

За методикою « Типи професійної спрямованості» (Д. Голанда) видно, що учні в обох класах мають більше, ніж одну професійну спрямованість. Це складає 45 % у 8 класі та 40 % у 9 класі.

За типами професійної спрямованості можна помітити, що :

- Реалістичний тип: у 8 класі (9 %) та 9 класі (20 %)
- Інтелектуальний тип: у 8 класі (20 %), 9 класі (відсутній вибір).
- Соціальний тип : 8 клас та 9 клас (відсутній вибір).
- Конвенційний тип : 8 – 9 клас (відсутній вибір)
- Діловий тип : 8 – 9 клас (відсутній вибір)
- Артистичний тип : 8 клас (45 %) та 9 клас (20 %)

Таким чином, можна помітити, що серед учнів 8 класу переважаючим буде артистичний тип професійної спрямованості (45 %), а серед учнів 9 класу

– реалістичний та артистичний (20 % / 20 %). Зазначимо, що даному типу (артистичний) притаманно, те, що він має складний погляд на життя, гнучкість і незалежність у прийнятті рішення, фаталізм (віра у долю), чутливість, оригінальність, схильність до творчої діяльності, незалежність, емоційність та неабиякі вербальні здібності.

Наостанок можна додати про результати діагностування за методиками « Мотиви вибору професії» (Є. Є.Павлютенків) та анкетування «Зацікавлення в професійному плані». Після обробки діагностування, бачимо, що I місце займають такі групи мотивів, як: моральні, естетичні, творчі, соціальні; II – матеріальні та творчі. Окрім цієї методики, ми провели анкетування «Зацікавлення у професійному самовизначенні». У даному анкетуванні прийняло участь 5 учнів та 4 батьків. (додаток В)

В результаті обробки анкетування учнів ми отримали результати, для яких треба зробити пояснення: у деяких відповідях учні зробили декілька виборів. Учні 9 класу у більшій мірі цікавлять знання з мистецтва (малювання та інші предмети), їх обрали 60 % респондентів. Вільний час учні теж проводять за малюванням (80 %). Після школи тільки декілька учнів даного класу ходить до спортивної секції (20 %), інші – не мають сталих захоплень.

Серед професій, які написали учні у 4 питанні, можна виділити творчі (візажист, ілюстратор) та ті, що потребують керування транспортними засобами (40 % / 40 %). Учням ці професії подобаються тому, що це популярно, вони зазначали, що професії забезпечать добрий заробіток, ці професії також є їх мрією у майбутньому.

В 10 класі учні хотіли би обрати спортивний профіль (40 %), поглиблене вивчення іноземної мови (20 %) та суспільно-гуманітарний профіль старшої школи (20 %). За результатами 6 питання, більшість учнів обирає технікуми, професійні коледжі (40 %), що вочевидь, пов'язано з тим, що учні не хочуть навчатись у старшій школі, а обрають професійну освіту після 9 класу. ліцеї та Навчатись в ліцеї чи гімназії бажають 40 % опитаних. Не замислювалася над

вибором профілю 20 % респондентів, тоді як 80 % мають свою позицію щодо вибору профілю навчання. Результати методики свідчать про несталу позицію випускників середньої ланки школи та необхідність розробки та впровадження розвиткової програми з елементами СПТ, який може допомогти учням 9 класу визначити майбутній профіль у старшій школі.

Анкетування батьків виявило таку картину.

1. Як ви оцінюєте загальний стан здоров'я своєї дитини ? Задовільне - 100 %

2. Чи є у дитини хронічні захворювання, які б переважали вибору певної професії ? Немає- 100 %.

3. Які шкільні предмети легко дають Вашій дитині ?

Гуманітарні науки – 25 %

Право – 25 %

Біологія – 25 %

Точні науки (алгебра, геометрія, фізика..) – 25 %

Мова – 25 %

4. Які предмети викликають у

Вашій дитини труднощі ?

Хімія, фізика – 50 %

Точні (алгебра, геометрія) – 25%

Зарубіжна література – 25 %

5. До яких галузей знань у Вашої дитини виявилися інтереси?

Фізико-математичних – 25 %

Суспільно-економічних – не виявлено

Технічних – 25%

Гуманітарних – не виявлено

Мистецтво – 75%.

Інше – не виявлено

6. Чи є у Вашої дитини захоплення чи будь-які позашкільні інтереси ?

Малювання – 50 %

Фікрайтерство (написання розповідей у окремій соціальній мережі Фіксбук) – 25%

Ігри (на музичному інструменті) – 25 %

Ігри (спорт) – 25 %.

РОЗДІЛ III. АПРОБАЦІЯ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ 8-9 КЛАСУ В КОНТЕКСТІ ПРОФІЛЬНОГО ОРІЄНТУВАННЯ

3.1. Загальна характеристика розв'язкової програми

Для моделювання стратегії психологічного втручання наводимо перелік чинників та структурних компонентів становлення освітньої траєкторії у старшому підлітковому віці. На основі теоретичного аналізу виокремлюємо таке:

Таблиця 3.1

Чинники та структурні компоненти становлення освітньої траєкторії у старшому підлітковому віці

	Чинники впливу на особистість старшокласників, що зумовлюють в нього усвідомлений вибір профілю навчання	Структурні компоненти психічного життя, що визначають динаміку усвідомленого вибору профілю навчання
1	Соціальний макросоціум й мікросоціум: сім'я, близькі люди, знайомі, соціальні інститути, місце проживання, освітні та інші ресурси регіону проживання	Рефлексія як здатність до розуміння власних потреб, бажань, мотивів та сподівань у ситуації; вміння передбачувати наслідки вибору в освітній галузі, уміння долати труднощі та проблеми, що обумовлені самими цими ситуаціями;
2	Сформованість власного «Я» та усвідомлення себе, знання власного потенціалу та можливостей	Ціннісні орієнтації, інтереси та прагнення як віддзеркалення внутрішнього світу людини, спрямовують її мислення та поведінку
3	Спрямованість особистості, її потреби та мотиви	Кар'єрні орієнтації, як наслідок спрямованості людини, яка будується на потребах, мотивах та бажаннях.

Молоді юнаки та дівчата, переживши підліткову кризу пошуку себе та власного «Я», вони переходять на якісно новий рівень, перед яким вони мають інші питання: «Якою є майбутня професія?», «Чого я досягну в житті?», «Що важливо у ньому саме для мене?». Необхідність відповісти на ці питання і підштовхують молодих юнаків та дівчат шукати відповіді у суспільстві, при цьому зіштовхуючись з його вимогами та у самих собі.

Учні 9 класу особливо гостро сприймають ці питання, бо перед ними постає нелегкий вибір: йти далі навчатися у старшу школу чи у ПТНЗ, коледж, професійний ліцей. Саме тому у систему психологічного супроводу, необхідно ввести проведення розвиткових програм у закладах допрофільної підготовки (5-9 клас).

Зародження нових потреб та мотивів діяльності підлітка спрямовує його кар'єрні орієнтації. Знаючи власні вподобання та здійснивши усвідомлений, зважений вибір підліток виробляє власну життєву стратегію на шляху до обраної мети. Складання плану освіти, виконання його крок за кроком, наближає підлітка до досягнення власної мети. Він не просто його виконує, але і обирає спосіб діяльності. Так, старшокласник, який схильний долати труднощі та перешкоди, обирає відповідну стратегію, з легкістю сприймає труднощі навчання, вважаючи їх «викликом самого життя» та зберігає оптимістичний настрій. На противагу цій життєвій стратегії існує стратегія випускника на зразок «страуса, що ховає голову в пісок». Такий підліток починає відчувати страх перед вибором і перед його наслідками, всіляко уникає зіштовхуватись з проблемою, а отже і не вирішує її. Дана стратегія тільки ускладнює ситуацію. Враховуючи все вище описане, цільовою аудиторією психологічного впливу є учні з невизначеною перспективою вибору освітнього навчального профілю.

Для опису методичного аспекту розвиткової програми наведемо порівняльну таблицю щодо профорієнтації та профільної орієнтації.

Таблиця 3.2

Порівняльний аналіз професійної та профільної орієнтації

Складові психологічної роботи	Профорієнтація	Профільна орієнтація
Основна мета	Допомога у виборі майбутньої професії старшокласниками та випускниками	Психологічна допомога у виборі профілю навчання у системі загальноосвітніх закладів
Змістова	Прийняття рішення про вибір професійного шляху у відповідності з життєвими цінностями, інтересами та можливостями особистості	Допомога у прийнятті рішення щодо вибору напрямку та моделі навчання у відповідності з інтересами, схильностями та пізнавальними можливостями старшокласників
Бажаний результат	Ухвалення рішення про вибір професії	Ухвалення рішення про вибір профілю навчання
Вікові обмеження	5-11 класи	8-9 класи

В описі розвиткової програми виходимо із таких ідей та концепцій:

1) гуманістична психологія (ідеї К.Роджерс, А.Маслоу), в тому числі віра в потенціал людини, наявність прагнення до самоактуалізації;

2) ідеї індивідуальної психології А. Адлера щодо допомоги в самопізнанні та подоланні відчуття неповноцінності, вироблення віри в себе та власні можливості в підлітків;

Для підбору методичного інструментарію були використані програми, рекомендовані для практичного психолога та опубліковані на сайті МОН України. Опис та сценарії розвиткових занять будуть представлені окремими методичними рекомендаціями. Таким чином, ми можемо сказати, що

апробована програма належить до розвиткових з елементами СПТ та може стати окремим елективним курсом. За змістом вона спрямована на розкриття особистісного потенціалу учнів 8-9 класу у виборі майбутньої кар'єри та навчального профілю, формування психологічної готовності до такого вибору.

3.2 Схеми побудови розвиткової програми

Задля організації роботи підлітків 8-9 класів експериментальної групи розділяємо за такими ознаками: вони здатні або не здатні до формування самостійного запиту до подальшого навчання в старшій школі; наскільки вони бачать зв'язок профільного навчання з подальшою освітою та професійною діяльністю. У відповідності з даними ознаками можна виокремити такі варіанти готовності до вибору.

Таблиця 3.2.1

Рівні готовності до вибору профілю навчання

Рівень	Підліток здатний до формування самостійного запиту до подальшого навчання в старшій школі	Підліток бачить зв'язок профільного навчання з подальшою освітою та професійною діяльністю
Рівень 1	-	-
Рівень 2	+	-
Рівень 3	-	+
Рівень 4	+	+

В процесі реалізації програми передбачаються повторне використання діагностичних матеріалів які були використані раніше; робота зі схемою альтернативного вибору профілю навчання, виявлення аргументів "за" і "проти" такого вибору з урахуванням можливостей учнів, думки батьків. Важливим методичним прийомом є презентація «освітньої карти» району (міста). Він проводиться з метою знайомства учнів з типами і рівнями установ

профільного навчання і післяшкільного освіти. «Освітня карта» території включає в себе опис всіх освітніх установ, що здійснюють профільне навчання і дозволяє навчатися визначити варіанти профільного навчання. Для ефективної роботи з «освітньою картою» ми застосовували методи співбесіди, реальні і віртуальні екскурсії (аналіз сайтів шкіл), самостійну роботу членів групи з інформацією. Освітня карта може мати різні форми, наприклад топографічна карта, таблиця освітніх установ району (міста), довідник і ін.

На основі попереднього методичного аналізу програма має назву «Розвиток й становлення усвідомленого вибору профілю навчання в старшій школі».

Мета: навчити алгоритмам усвідомленого вибору профілю навчання, поглиблювати розуміння власних мотивів, професійних переваг, інтересів у підлітків 8-9 класів.

Завдання:

- 1) створити атмосферу відкритості та довіри один до одного в групі учнів на основі групової динаміки;
- 2) поглибити рефлексію інтересів, мотивів та особистісних характеристик задля створення умов усвідомленого вибору у старшокласників;
- 3) провести саморефлексію через використання особливої форми – «Карти вибору профілю навчання».

Методи: бесіда, міні-інформаційні блоки, рольові ігри, вправи для мозкового штурму на тему професійного розвитку, вправи на розвиток навичок соціальної адаптації та взаємодії, сумісне заповнення особливої рефлексивної Карти; усвідомлення та прийняття себе як особистості зі всіма своїми особливостями та якостями, проведення мозкового штурму по формулі «потрібно-можу-хочу-буду».

Форма роботи: групова.

Діагностичні методики для повторної діагностики: методика «Карта інтересів» (Є.О.Клімов), опитувальник професійних переваг (адаптація методики Дж.Голанда, «Методика визначення основних мотивів вибору

професії» (Є.М. Павлютенків) та проведення анкетування на тему «Психологічна готовність учнів 9 класу до вибору навчального профілю у сучасній українській школі»

Кількість занять: один-два рази на тиждень; тривалість зустрічей – 10 годин; загальний час – два місяці.

Кількість осіб у групі: 24 особи (2 підгрупи).

Очікувані результати: за допомогою обраних методів психологічного тренінгу вплинути та становлення життєвих перспектив та життєвих стратегій учнів 8 та 9 класу.

Короткий зміст розв'язкової програми представимо в наступній таблиці :

Таблиця 3.3

«Розвиток й становлення усвідомленого вибору профілю навчання в старшій школі».

№ заняття	Тема заняття	Хід заняття	Цілі навчання	Час проведення
1-2	Діагностика учнів	Діагностика учнів : Карта інтересів Є.Клімова); Опитувальник професійних переваг Дж.Холанда; «Методика визначення основних мотивів вибору професії» (Є.М. Павлютенків Заповнення карти вибору	Виявити професійні та профільні інтереси; Виявити професійні переваги до одного з типів Виявити мотиви вибору тієї чи іншої професії, щоб можна було обрати профіль навчання	2 тижня
3	«Знайомство з програмою	1.Вправа “Щоденник” 2. Вправа “Автобусна зупинка” 3. Визначення правил роботи групи. 4. Міні-лекція “Хочу-Можу-Треба” 5.Вправа « Вгадай профіль»	Встановити правила в групі; Сформувати доброзичливу атмосферу в межах групи; Визначити емоційний стан та створити атмосферу довіри учасників один до одного групи за допомогою імажінативної вправи.	1 тижд.
4	Розвиток ціннісної - смислової сфери (прагнення,	1.Вітання учнів; 2.Міні –лекція про світ та види професій (вправа «Шпаргалка») 3.Вправа « Історії з	Систематизувати знання у учнів шляхом вивчення їх класифікацій та пояснення, що таке «фах, спеціальність», « професія» ; «профіль навчання», їх значення	1 тижд.

	інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації). Розширення знань про професії	торбинки» 4. Підсумок. Вправа «Ключове слово»	для життєвого вибору	
5	Робота з установками, стереотипами мислення.	1. Інформаційний блок: «Установка. Види установок. Стереотипи мислення» 2. Мозковий штурм « Як позбавитися стереотипів та установок?» 3. Вправа Недоліки чи переваги	Усвідомлення впливу установок та стереотипів мислення на себе, власну поведінку, інших людей в учасників тренінгу; Спонування учнів до пошуку власних способів подолання стереотипів мислення та установок.	1 тижд.
6	Перспектива майбутнього кар'єрного зростання, пошук учнями себе в світі професій	1. Алгоритм вибору професії 2. Вправа «Помилки при виборі професії» 3. Руханка « Моя тітка з Бразилії» 4. Гра « Хто є хто» 6. Підведення підсумків	Вироблення навичок ефективної само презентації учасниками тренінгу; Усвідомлення власної майбутньої кар'єрної перспективи учасниками тренінгу, роздуми над власними стратегіями досягнення мети та їх ефективності.	1 тижд.
7	Професійний компас (мотиви, фактори вибору профілю навчання)	1. Міні-лекція « Внутрішні та зовнішні мотиви» 2. Визначення внутрішніх та зовнішніх мотивів при виборі навчального профілю. 3. Заповнення «Карти усвідомленого вибору» 3. Підведення підсумків.	Ознайомити учнів з основними факторами та мотивами вибору професії та профілю навчання дослідити власні домінуючі мотиви вибору та способи прийняття рішення; Продемонструвати, що професію потрібно обирати через внутрішні чинники – любов та хист .	1 тижд.
8	«Зроби вибір — знайди свій шлях».	1. Знайомство. Вправа « Бейджик» / «Три імені» 2. Вправа «Гра в лотерею «або «Рука долі» 3. Вправа «Аукціон» 4. Вправа « Дерево результатів»	Ознайомити учнів з зв'язком між профілем старшої школи та вибором професії в житті людини Ознайомити з основними видами професій за класифікацією Є. Клімова. Розвинути в старшокласників уміння розуміти самого себе, свої потреби та нахили та враховувати в ухваленні рішення.	1 тижд.
9	Підведення підсумків.	1. Привітання. 2. Вправа «Країна професій» 3. Вправа « Моє майбутнє	Підбиття підсумків розв'язкової програми, саморефлексія, дискусії.	1 тижд.

		в моїх руках» 4.Завдання для обговорення « Як досягти бажаного» 5.Вправа « Притча про профільність» 6.Підведення підсумків. Вправа «Поради для успіху»		
10	Діагностика учнів (повторна діагностика)	Повторна діагностика учнів Самоаналіз Карти вибору	Виявити професійні та профільні інтереси; Виявити професійні переваги Виявити мотиви вибору тієї чи іншої професії, щоб можна було обрати профіль навчання Перевірити статистично різницю після проведення програми	1 тижд.

Наведемо приклад одного із занять та аналіз учасників на прикладі декількох вправ. Так наприклад, під час проведення передостаннього заняття було видно, що група вже звикла до нової форми роботи, як розвиткова програма з елементами СПТ, хоча були моменти пасивної поведінки. Після привітання та обговорення настрою, була проведена вправа, яка повинна була вказати на те, готові учні до професійного самовизначення та визначення до вибору профілю. Учням пропонувалась дошка, на якій він зображував територію тієї професії чи профілю, яку він вже обрав, або хотів би мати. Самою широкою вийшла територія мистецтва, бо там був ілюстратор, художник, візажист та інші професії. Також на цієї карті з'явилися інші професії (оператор, дизайнер), які потребують вибір навчального профілю у майбутньому. Також учням сподобалась вправа «Моє майбутнє в моїх руках». Це було цілком очікувано, бо навіть серед тих учнів, які ще обрали профіль навчання, були певні мрії та дії до здійснення цих мрій. Однак, вони не знали, як це зробити. Дана вправа навіть не була завершеною на занятті, бо учням хотілось увесь час питати про навчальні заклади та варіанти, де, як і що потрібно буде робити для цього. Саме у такій формі, було зроблено екскурс до того, що називається профільною освітою в місті (районі) та введення у програму «Розвиток й становлення усвідомленого вибору профілю навчання в

старшій школі».

В роботі з учнями довели свою ефективність такі прийоми як використання притч, міні-інформаційні блоки, вправи для мозкового штурму на тему професійного розвитку, сумісне заповнення особливої рефлексивної Карті; усвідомлення та прийняття себе як особистості зі всіма своїми особливостями та якостями, проведення мозкового штурму по формулі «потрібно-можу-хочу-буду».

Зокрема заповнення нижче зазначеної карти структурувало роботу в групі, створили певний алгоритм нашої роботи (див. рис. 3.1)

Зразок карти

1.ПІБ _____

2.Клас _____

3.Я ознайомлений з «освітньою картою» району (міста) й можу зробити висновок _____

4.Мій освітній запит полягає в тому, що я готов (а) вивчати:

а) предмети (перелічити) _____ -

б) в освітньому закладі _____

3. Я взяв участь в таких видах психодіагностики

ДІАГНОСТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ	ВИСНОВКИ

РЕЗЮМЕ. Дані діагностики свідчать про мою схильність до наступних напрямів профільного навчання _____.

4. Мої основні утруднення, обмеження свободи вибору профіля навчання _____

5. Рівень самооцінки рис характеру

РИСИ ХАРАКТЕРУ	САМООЦІНКА	ВЗАЄМНА ОЦІНКА ЧЛЕНІВ ГРУПИ
1. Самостійність		
2. Відповідальність		
3. Активність		
4. Завзятість у роботі		
5. Комунікабельність		

6. Дисциплінованість		
7. Ініціативність		
8. Креативність		
РИСИ ХАРАКТЕРУ, ЩО ЗАТРЕБУВАНІ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ		
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

6. Висновок про бажаний профіль навчання.

Рис. 1 Карта усвідомленого вибору профілю навчання

Наведено сценарій одного заняття. Заняття № 9

Час проведення:	➤ 1 година
Мета заняття:	➤ Підбиття підсумків навчального модуля.
Задачі заняття: Навчальна: Розвиваюча: Виховна:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Узагальнити отриманні знання про світ професій. ➤ Створити алгоритм освітнього вибору та професійного розвитку. ➤ Ознайомити з основними критеріями, які допомагають людині досягати успіху та розвиватись.
Обладнання:	➤ Робочий зошит, аркуші А1, маркери.
Інструментарій :	➤ Підготувати плакати з надписами, твердження до вправи.
Методи роботи:	➤ Інтерактивна лекція, групова робота, індивідуальна робота.

1.Привітання.

2.Профорієнтаційна гра “ Країна професій” (10 хвилин)

Процедура профорієнтаційного тренінгу.

Ведучий разом з учасниками розбивають простір дошки на "області", в яких розташовуються "міста"-професії. Гра орієнтована на школярів 8-9 класів.Для гри знадобиться велика магнітно-маркерна дошка, набір маркерів

для дошки (стираються). Знадобляться магнітики: для прикраси, додаткової ілюстрації, голосування.

Ведучий оголошує учасникам, що весь простір дошки – це одна така велика "країна професій". В цій країні є області. У кожній області зосереджені споріднені один одному професії.

- Зараз цю карту застеляє туман. Наше з вами завдання-розсіяти цей туман. З'ясувати, які ж області є в цій країні професій, які міста-професії в цих областях. Далі ведучий діє по ситуації: він може сам наносити області і міста на цю карту, може дозволити зробити це комусь із учасників. Якщо місця для нових областей не вистачає, можна трохи стиснути якісь області за допомогою губки.

По ходу вправи допускаються об'єднання і роз'єднання областей. Наприклад, були області "Правоохоронна діяльність" і "військова служба", їх можна об'єднати в "Силовики". Чим старші учні, тим більше вони називати професій. Може трапитися і так, що місця для назви професій буде не вистачати. Тоді ведучий домовляється з учасниками, що в тій чи іншій області всі назви стираються, залишається найхарактерніша. Це буде як би професія – столиця. В кінці кожному учаснику видається магнітик. Він його може поставити в ту область, до якої тяжіє найбільше. Якщо хтось не може, свій магнітик він може поставити на кордоні двох або навіть трьох областей.

3.Вправа «Моє майбутнє- в моїх руках».

Учасники об'єднуються в пари та обмінюються зошитами. В кожній парі перший учасник заплющує очі та уявляє своє майбутнє (як проходить день, чим він займається тощо, яку посаду має.) і озвучує свої бажання в голос, партнер в парі має це записати в його зошиті. Потім учасники міняються ролями – перший записує, другий заплющує очі і озвучує свої бажання.

Після вправи учасники отримують назад свої зошити. Кожен матиме описаний план бажаного майбутнього, яке можна перетворити в цілі. Далі кожен учасник має прописати для себе, що він може зробити для здійснення бажаного вже сьогодні, за 3 місяці та до кінця року.

Обговорення: що ви відчували під час виконання вправи? чим корисна для вас була ця вправа?

4.Завдання для обговорення «Як досягати бажаного»

Думаю, ви будете згодні з тим, що можливості отримати бажане є в кожної людини. Але чому не всі реалізують власні мрії? Давайте розглянемо, що заважає людині розвиватися, а що навпаки сприяє розвитку.

Матеріали: вирізані твердження, 2 плакати з надписами «**Заважає розвитку**» та «**Сприяє розвитку**».

Твердження:

Відсутність бажання шукати і знаходити час для того, щоб подумати про свої дії і їх результати.
Незнання куди, навіщо і як розвиватися, розмиті і нереалістичні плани.
Відсутність бажання щось змінювати в житті в цілому.
Робити тільки те, що добре виходить і страх братися за інші нові завдання і проекти.
У Вас є уявлення про цілі свого розвитку і конкретний план розвитку.
Ви прагнете розвиватися, отримувати новий досвід, професійно зростати.
Ви готові вийти з «зони комфорту» і пробувати не тільки те, що Вам добре дається, але і щось нове, піти на ризик.
Ви аналізуєте свої дії і їх результати, шукаєте причини успіхів і невдач саме в своїх діях, а не в зовнішніх обставинах.

Обговорення: Ми можемо зробити висновок, що кожен може досягнути успіху, за умов..... (учні продовжують речення - говорять 2-3 думки).
Запишіть у зошит власну відповідь на це питання.

6. Обговорення «Притчі про профільність» (10 хвилин)

Притча про профільне навчання

Якось раз тварини вирішили, що повинні зробити що-небудь героїчне, щоб гідно вирішувати проблеми нового світу. Порадившись, вони організували школу і склали програму занять, яка склалася з бігання, лазіння,

плавання і польотів. Для того щоб контролювати її виконання було легше, програму зробили абсолютно однаковою для всіх тварин.

Що з цього вийшло? Качка відмінно процвітала в плаванні, навіть кращий за свого наставника, але у неї були посередні оцінки за польоти і ще гірше за біг. А оскільки вона повільно бігала, їй доводилося залишатися після уроків і відмовлятися від плавання, щоб вчитися бігу. Від бігу її лапки зовсім ослабли, так що, врешті-решт, вона і плавати стала неважливо. Але так як середні оцінки в школі зараховувалися, це нікого не турбувало, окрім самої качки.

Кролик ж спочатку був кращий в класі з бігу, але потім у нього стався нервовий зрив: йому треба було багато надолужувати в плаванні. Білка мала славу відмінницею по лазанню, але незабаром у неї почалися неприємності на заняттях по польоту, де вчитель змушував її злітати з землі, а не спускатися з верхівки дерев. У неї теж стався зрив від перевтоми, і в результаті вона отримала трійку за лазіння і двійку за біг.

Орел взагалі виявився важким учнем, і його постійно строго карали. На заняттях з лазіння він першим забирався на вершину дерева, але вперто робив це по-своєму. В кінці навчального року аномальний лось, який умів чудово плавати, а також бігав, лазив і навіть трохи літав, отримав найвищі середні оцінки і виступав на випускному вечорі від імені свого класу.

А ось лугові собачки зовсім не стали ходити в цю школу, тому що адміністрація не включила в програму риття нір. Вони самостійно навчили своїх дітей полювати і пізніше, об'єднавшись з лисицями, бабаками і ховрашками, створили успішну приватну школу.

6. Підведення підсумків «Поради для успіху» .Учні мають підготувати листок А4 на якому вгорі пишуть власне ім'я та лишають на своєму місці. Завдання для всіх – пройтись по класу та записати на листочок для кожного поради, які допоможуть або підтримають їх при прийнятті рішення (поради мають стосуватися професійного визначення, ідей про професії, або підтримуючі фрази). та лишають цей листок на місці, де вони сиділи.

Мета: отримати кожним учасником групи набір рекомендацій про професійне майбутнє від інших учасників тренінгу. У кінці кожен повертається на своє місце, де його чекає листок з порадами, словами підтримки.

Обговорення: Чи писали вам про професії або профіль навчання? Чи подобаються вам поради? Які ваші відчуття від справи? Чи корисним для вас було заняття?

3.3.Визначення результативності емпіричного дослідження

Для того, щоб визначити ефективність впровадженої розвиткової програми, після проведення занять, ми вирішили здійснити повторну діагностику на тих же методиках, що і до цього, але із використанням анкети «Психологічна готовність до вибору навчального профілю у старшій школі».

Під час проведення розвиткової програми, були виконані такі завдання:

- діагностика учнів на предмет виявлення інтересів, професійної спрямованості, мотивів вибору профілю у майбутньому ;

- створення атмосфери відкритості та довіри один до одного в групі учнів на основі групової динаміки.

- створили умови для саморефлексії та усвідомленого вибору профілю навчання . В ході нашого дослідження, нами було сформульовану основну гіпотезу – існує залежність між ступенем усвідомлення своїх інтересів, мотивів та професійних переваг, що виникає під час психологічних занять та готовністю свідомо обрати навчальний профіль в старшій школі та додаткову – залежності між ступенем усвідомлення своїх інтересів, мотивів та професійних переваг, що виникає під час психологічних занять та готовністю свідомо обрати навчальний профіль в старшій школі не існує

Результати різниці у результатах діагностики учнів за методикою

Є.О.Клімова, можна знайти у додатку Е. Розрахунки згідно статистичного критерію вказані у додатку Є. Результат вказує нам на те, що показники інтересів учнів 8 та 9 класу після проведення розвиткової програми, перевищують у напрямку виражених інтересів значення показників до проведення психологічного втручання на статистично достовірному рівні. Таким чином, можна стверджувати, що існує певна залежність усвідомлення власних інтересів та готовністю свідомо обирати навчальний профіль у ході психологічної роботи.

Окрім даної методики, проведено повторне діагностичне обстеження за діагностичною методикою «Опитувальник професійних переваг» (за Дж.Холандом) та « Мотиви вибори професії». За результатами опитувальника професійних переваг з учнями 8 та 9 класів, бачимо, що діагностичні показники після проведення розвиткової програми, змінились (див. таблицю 3.4). За Т-критерієм Вілкоксона (див. додаток Ж), гіпотезу, про те що існує певна залежність усвідомлення типу професійних переваг та власних мотивів із готовністю обирати навчальний профіль під час психологічних занять вважаємо доведеною.

Таблиця 3.4

Результати визначення професійних показників (тест Голанда)

Показник	До (кількість учнів)	Після (кількість учнів)	Різниця
Р	2	6	+
І	2	4	+
С	5	14	+
К	3	5	+
Д	2	6	+
А	6	17	+

За результатами методики «Мотиви вибору професії» з учнями 9 класу,

бачимо, що кількість вказаних мотивів вибору професії збільшилась. Це означає, що учні, які навчаються у 9 класі, почали замислюватися про власні мотиви вибору (дивись у таблицю 3.3.3)

Таблиця 3.3

Показники вибору мотивів (методика «Мотиви вибору професії»)

До	Після	Різниця
3	4	+
2	5	+
2	3	+
5	1	-
0	0	0
0	3	+
0	4	+
0	4	+

За Т-критерієм Вілкоксона (додаток 3), бачимо, що гіпотеза отримує позитивне підтвердження: інтенсивність позитивного зсуву показників перевищує інтенсивність негативного зсуву ($p < 0,05$). Таким чином, можемо стверджувати, що є залежність між ступенем усвідомлення своїх інтересів, мотивів та професійних переваг, що виникає під час психологічних занять та готовністю свідомо обрати навчальний профіль в старшій школі.

Наостанок, можемо додати результати анкетування «Психологічна готовність до вибору навчального профілю навчання в сучасній українській школі» (див. додатки І та К). Серед 13 питань, ми відібрали 9 питань, які точніше відображають психологічну готовність до вибору профілю навчання.

За результатами, бачимо, що з учнів 9 класу остаточно профіль навчання обрали 3 учні. Також помітно, що серед учнів 8 та 9 класу по-різному була оцінена ефективність розвиткової програми. Для більшості учнів 9 класу дана розвиткова програма є в чомусь корисною, але деякі учні обрали собі професію, і не бачать зв'язку профільного навчання в старшій школі з цією професією.

Учням же 8 класу дана розвиткова програма здалась корисною. Вони були зацікавлені працювати й далі за цією програмою. Очевидно, що програма стане для них засобом знаходження власного «Я», професійної спрямованості та звичайно, допоможе обрати профіль навчання у сучасній старшій школі.

За рівнями психологічної готовності до вибору 60% групи належать до 2-3 рівня, а 40% до 4 рівня. Серед мотивів вибору професійної спрямованості у учнів, переважає можливість добре заробляти (заробітна плата). Це на жаль, на сьогоднішній день є ще одним показником слабкості мотивації вибору профільне навчання. Серед тих, хто обрав конкретний профіль, 2 учнів надали перевагу філологічному профілю.

Відзначимо, що учні в більшій мірі прислуховуються до соціальних мереж, інтернету (відповіді 6 учнів). Важливим чинником є рекомендації батьків (відповіді 50% учнів). На питання «Чи збігається ваш вибір з вибором батьків?» відповіли «так» 50% опитаних. Таким чином, можна зробити висновок, що думка батьків, все таки залишається ключовою у виборі професійної спрямованості, вибору профілю.

На питання «Чи зміниться Ваш вибір професії до часу закінчення школи?» відповіді розподілились навпіл «важко сказати» (50%), «не зміниться» (50%).

Висновки до розділу 3

На основі результатів за методиками «Карта інтересів», опитувальником професійних переваг Дж.Голанда та «Мотивів вибору професії» (Є.Павлютенкова), нами був проведений методичний аналіз існуючих програм, обрані методичні засоби та створена розвиткова програма, яка у майбутньому може стати елективним навчальним курсом. Учасники були обрані за результатами дослідження та за їх власною згодою. Робота тривала протягом 2,5 місяців 2020 року (вересень – листопад). Нами були використані різні форми: бесіди, міні-інформаційні блоки, рольові ігри, рефлексивне заповнення «Карти усвідомленого вибору», прийняття себе як особистості зі всіма своїми особливостями та якостями, їх прийняття як даності, розвиток прогнозу за типом «треба-можу-хочу-буду».

Перед нами стояли такі завдання: діагностика інтересів, професійної спрямованості та мотивів до вибору профілю навчання, створення атмосфери відкритості та довіри один до одного в групі учнів, розвиток групової динаміки; провести саморефлексію ціннісних та кар'єрних орієнтацій майбутніх старшокласників; підготувати умови для усвідомленого вибору профілю навчання. Окрім цього були проведенні індивідуальні консультації.

Для ефективності розвиткової програми, нами було проведено повторне діагностика інтересів, професійного спрямування та мотивів вибору профілю навчання. За Т-критерієм Вілкоксона гіпотеза H1 отримує позитивне підтвердження: інтенсивність позитивного зсуву показників перевищує інтенсивність негативного зсуву ($p < 0,05$). Отже, існує залежність між ступенем усвідомлення своїх інтересів, мотивів та професійних переваг, що виникає під час психологічних занять та готовністю свідомо обрати навчальний профіль в старшій школі.

ВИСНОВКИ

У дослідженні було здійснено теоретичне узагальнення й представлено частково нове вирішення актуальної наукової проблеми, що виявляється у вивченні особливостей психологічної готовності до вибору профілю навчання в сучасній старшій школі.

1. В першому розділі проаналізовано визначення понять “профіль навчання”, “психологічна готовність”, виявлені відмінності процедур вибору профільної старшої школи в українській освіті від аналогічного досвіду у зарубіжній освітній системі. Зокрема, виявлена сутність визначення профільного навчання, яка вказує на те, що таке навчання є одним із засобів реалізації особистісного підходу до учнів та їх особистісних компетенцій. Дослідження профільного навчання та психологічної готовності до її вільного вибору, вказують на те, що психологічна готовність – складне явище, до складу якого входить інтереси, мотиви, профільна спрямованість. При цьому, помітно, що профільна освіта в українській освітній системі переживає становлення. При аналізі досвіду профільної освіти у країнах Європейського Союзу, відмітимо, що вона відрізняється від української освіти структурою та технологією відбору школярів. Специфічним є те, що існує вільний перелік освітніх курсів (окрім Німеччини та Франції). Звичайно старша школа -це окремо розташована будівля. Диплом, який отримують учні, дає право до прямого зарахування до ЗВО (виключення є Франція).

2. В другому розділі представлено результати діагностування окремих аспектів мотиваційної сфери особистості та інших параметрів, що оцінюють готовність до вибору профілю навчання у старшій школі.

3. В третьому розділі наводиться аналіз методичних засад для створення розвиткової програми з елементами соціально-психологічного тренінгу, виконане моделювання структури програми. Наводяться результати апробації в експериментальній групі учнів 8-9 класу. Проведений статистичний аналіз ефективності розвиткової програми з елементами СПТ. Найбільш дійовими

стали метод рефлексивного заповнення «Карти усвідомленого вибору профілю навчання», використання рольових ситуацій та притч. Аналізуючи ефективність програми, можемо зазначити, що за рівнями психологічної готовності до вибору 60% групи належать до 2-3 рівня, а 40% до 4 рівня. Учні 8 класу розв'язкова програма здалась більш корисною, ніж учням 9 класу. Вони були зацікавлені працювати й далі за цією програмою. Очевидно, що програма стане для них засобом знаходження власного «Я», професійної спрямованості та звичайно, допоможе обрати профіль навчання у сучасній старшій школі. Припускаємо, що таку роботу слід починати саме у 8 класі. В нашому дослідженні акцент зроблений на мотиваційно-ціннісних аспектах розвитку, інтересах. В подальшому можна враховувати індивідуальний профіль когнітивних можливостей, що визначає перспективи подальшого дослідження з учнями 8 та 9 класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко М.М. Профільне навчання в середній школі Федеративної Республіки Німеччини: дис.канд.пед.наук /Авраменко Мирослава Миколаївна.- Київ ,2007.- 221 с.

2. Анкета для учнів та батьків учнів 9 класу «Зацікавлення у професійному самовизначенні» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://naurok.com.ua/anketa-dlya-uchniv-zacikavlennya-u-profesiynomu-samo> .- Назва з екрана.

3. Анкета учня 8 та 9 класів [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-cikaviy-svit-profesiy-107902.html> .- Назва з екрана.

4. Василенко Н.В. Зарубіжний досвід організації профільного навчання : методичний посібник / Наталія Василенко.- Вінниця : ВОІПОП, 2009 – 29 с.

5. Васильківська Г.О. Організаційно – педагогічні умови профільного навчання / Г.О. Васильківська // Молодь і ринок. – 2013. - № 5 (100).- С.19-23.

6. Грегоращук Ю.В. Характеристика поняття профільного навчання та розкриття його сутності /Ю.В.Грегоращук// Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.– Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2009_2_6 .

7. Горностай П.П. Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности: автореф.дисс. канд.психол.наук / П.П.Горностай.- Киев,1988 .- 148 с.

8. Гуцал Л.А. Простір профільного самовизначення, як важлива складова формування готовності учнів основної школи до свідомого вибору профілю навчання/ Л.А.Гуцал.//Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.- Київ: Національна академія педагогічних наук України, 2010.- № 1 (14).- С.58 -66.

9. Гуцал Л.А. Профільна освіта та професійна орієнтація в школі, як

складові соціалізації учнівської молоді в сучасному суспільстві/ Л.А, Гуцал// Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.- Київ : Національна академія педагогічних наук України,-2009. -С.289- 298.

10.Дьяченко М.Психологический словарь-справочник/ М.Дьяченко, Л.Кандыбович.- Минск, : Харвест .-2004.-576 с.

11.Льїн Є.П. Мотивація і мотиви : текст / Є.П.Льїн.- Пітер.- Санкт-Петербург.-2011.-186с.

12.Завгородня А.А. Диференціації зміст навчання у старшій школі, як ефективна умова реалізації особистісно-зорієнтованої парадигми освіти/ А.А.Завгородня// Педагогічна освіта : теорія і практика.: зб. наукових праць.- Кам'янець-Подільський національний університет ім.Івана Огієнка.- 2018.- № 1 (25).- С.59-65

13.Загребнюк Ю.В. Комплексні методики підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення / Ю.В.Загребнюк// Пед.науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2015.- С.259 -265.

14.Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 106 с.

15.Зінченко В. П. Система професійної орієнтації молоді в умовах ринку / В. П. Зінченко, М. С. Янцур // Людина і праця: інформ. бюл. М-ва праці України. – 1995. – № 1. – С. 39–42.

16.Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти : монографія / Л.М.Карамушка.- Київ : Ніка-Центр, 2000.- 332 с. (Серія « Новітня психологія» № 6)

17.Кельнер С.С. Модель психологічно-педагогічного супроводу формування цілісності особистості у процесі профільного навчання. / С.С.Кельнер // Педагогіка вищої школи .- 2015.- № 44.- С.208-216.

18.Кобилянська І.В. Використання сучасних педагогічних технологій у старшій профільній школі Іспанії. / І.В.Кобилянська // Сучасні інформаційні

технології та інноваційні методики навчання у фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ : Наук.-інф. видат.центр на базі Європейської асоціації педагогів та психологів «Science».- 2013. – №. 35. – С. 98-102.

19.Коваленко А. Роль профільної школи у формуванні професійного самовизначення учнів. /А. Коваленко // Збірн. наук.праць Уманського державного педагогічного університету. -2013. - № 3. - С.112-118

20.Козак Т. Організація та технології профільного навчання у гімназіях другого ступеня Німеччини./Т. Козак//*Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 24–26 жовтня 2007 р.).–Хмельницький– 2007. – С. 283-289

21.Корнілова М.В. Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії /М.В. Корнілова [Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ssuser721be01/ss-86341143> (дата звернення: 28.11.2020)

22.Конспект профорієнтаційного заняття «Професії майбутнього»: наук.-практ.реком.; за ред. Л.М.Капченко, Н.В.Савченко, Н.В.Ортікова, Н.В.Балашова, Л.Й.Літвінчук, О.В.Грамма. Київ. – ІПК ДСЗУ, 2017.- 35 с.

23.Коропецька О.М. Профорієнтація та профвідбір / О.М.Коропецька, навч.посіб. Івано-Франківськ.-2005 – 23 с.

24.Корсун Г.О. Професійне самовизначення старшокласників у школах Німеччини : дис.канд.пед.наук/ Корсун Галина Олександрівна.- Київ,2014.- 321 с.

25.Концепція профільного навчання у старшій школі (нова редакція).- Наказ МОН № 854 станом на 11.09.2009 .- Київ.- 2009.

26. Клімов ЄО. Психологія професійного самовизначення: Текст /Є.О.Клімов.-« Фенікс».- Ростов-на-Дону.-1996.- 475 с.

27.Лозовецька В. Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості./ В.Лозовецька.// Професійна педагогіка. -2011. –№ 1. – С. 33-39.

- 28.Локатир О.М. Обираємо своє майбутнє: програма занять :Текст /О. М. Локатир //Психолог. - 2015. - Грудень (№ 23-24). - С. 1-40.
- 29.Локшина О.І. Тенденції розвитку профільної школи в зарубіжжі. / О.І.Локшина//Педагогіка і психологія, -2005 – №4(49) – С. 88-96.
- 30.Максименко С.Д. Диференційоване навчання : до проблеми психологічного супроводу. /С.Д.Максименко// Педагогіка і психологія. – 2009. – № 1. – С. 46–53.
- 31.Мельник О. В. Організаційно-методичні засади формування в учнів 8-9 класів готовності до вибору напряму профільного навчання у старшій школі /О.В.Мельник//Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2010. – Т. 1. – №. 14. – С. 260-271.
- 32.Мельниченко Б. Професійна підготовка учнів загальноосвітньої школи зарубіжних країн / Б.Мельниченко//Проф.-техн. Освіта. 2003 – № 3 – С. 42-45
- 33.Методики для учнів [Електронний ресурс]: <https://sites.google.com/site/psycentrkvoua/psihologicnij-suprovid/profi/diagnosticni-metodiki-dla-viznacenna-profilnosti/metodiki-dla-ucniv>
- 34.Методичний комплект « Бесіди про кар'єру» для учн. 5-9 класу. -Київ. - ГО « Центр « Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». -2018. - 212 с.
- 35.Морін О. Л. Визначення і структура поняття готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання / О.Л.Морін //Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді – Зб.наук. праць - № 15 (1).- с.200 -210.
- 36.Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах / О.Овчарук //Шлях освіти-2003- №2 -С.17-21.
37. Шестопалова О. Шулюк Н. Прогнозування професійної кар'єри та вибір освітньої траєкторії майбутніми старшокласниками методами профільного орієнтування.: стаття /Шестопалова О.П., Шулюк Н.І.- Наукові студії із соціальної та політичної психології :- 2017. – С.114 -125

38.Павлютенков, Е.М. Формирование мотивов выбора профессии :Текст: Киев- 1980.-143 с.

39.Пильтяй О.М. Вплив ринку праці на професійну орієнтацію школярів в Україні./ О.М.Пильтяй//Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Педагогічні науки : реалії та перспективи.-2015 -№ 51 – С.217 – 222.

40.Підготовка учнів до професійного навчання і праці : психолого-педагогічні основи: навч.-метод.посібник/ за ред. Г.О. Балла, П.С. Перепелиці, В. В. Рибалки.- Київ. Наукова думка- 2000.–188 с.

41.Подласый И. П. Продуктивная педагогика: Книга для учителя / И.П.Подласый //Народное образование -2003-Москва— 496 с.

42.Поканевич О.А. « Програма формування психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх пожежних-рятувальників» /О.А.Поканевич// Актуальні проблеми психології : зб.наук.праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України- 2019-№ 6 (15)- С.442 -453.

43.Профориєнтаційна робота психолога : збірник /за ред. Т. Гончаренко. - Київ: Шк.. світ- 2007. - 128 с

44.Професія. Кар'єра. Успіх: метод. посіб. / Т. Л. Лях, Ю. М. Малієнко, Н. Є. Троценко та ін./ за ред. Т. П. Цюман. – Київ. Основа Принт, -2010. – 132 с.

45.Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів : метод.рекомендації [Електронні дані] / за наук. ред. І. І. Ткачук. – Київ. УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017.115 с.

46.Пряжников Н.С. Профориентация в школе : игры, упражнения, опросники (8-11 классы). /Н.С.Пряжников//Педагогика. Психология. Управление.ВАКО. Москва – 2005. – 288 с.

47.Резапкина Г.В. «Отбор в профильные классы» /Г.В.Резапкина– Москва: Генезис, -2006-124 с.

48. Сідляр Т.В. Профілактична програма для учнів 8 -9 класу «Настає час вибору» (факультативний курс)- Рекомендовано на сайті МОН України

49. Сотніченко І.І. Профільна старша школа як необхідна складова освіти європейського рівня /І. І.Сотніченко//Вісник післядипломної освіти: Зб. наук.праць.-№3.-Київ:Міленіум,2006. [Електронний ресурс]: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/3/statti/2sotnichenko/sotnichenko.htm

50. Теория и практика организации предпрофильной подготовки /под ред.Т.Г.Новиковой.- Москва.- АПК и ПРО.- 2003.-110 с

51.Тименко М.М. Професійна орієнтація та кар'єрне навчання учнів в середніх закладах Англії. дисер.на здоб.канд.пед. наук /Марія Миколаївна Тименко- Київ- 2017.- 213 с.

52. Тименко М. М. Организация профориентационной работы с учащимися в школах Англии / М. М. Тименко //Пед. мастерство. – Узбекистан, 2016. – № 3. – С. 40-43.

51. Франдинська А. Свідомий вибір професії, як головна проблема сучасної молоді /А.Франдинська //Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна – Хмельницький. 2010. -№ 2. -С 135-139

53.Фукуяма Сигэкадзу. Теоретические основы профессиональной ориентации.- Москва. МГУ.-1992

54.Чистякова С.Н. Профильное обучение и новые условия подготовки : текст/ С.Н.Чистякова, Родищев Н.Ф. и др.- Школьные технологии.-2002.-№1.- с.101-123.

55.Чистякова С.Н. Слагаемые профиля обучения и направления дальнейшего образования : текст / С.Н.Чистякова, Н.Ф.Родичев, Е.О.Черкашин.- Профильная школа.- № 2.-2005.

56.Чистякова С.Н. О принципах профильного обучения и проблемах их реализации. Сб.науч.работ « Профильное обучение в условиях модернизации школьного образования» : текст.- Москва: ИОСО РАО.-2003.- С.10-14.

57. Чистякова С.Н. Элективные ориентационные курсы и другие средства профильной ориентации : текст.- Москва: АПК и ПРО.-2003.
58. Чорна І.М. Концепція Державної системи профорієнтації в Україні /І.М.Чорна //НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П. Драгоманова. Психологічні науки.- зб. наукових праць– Київ. 2014. – № 45 (69) – 243 с.
59. Шадриков В.Д. Деятельность и способности.- Москва: Логос.-1994.- 315 с.
60. Швець Н. Г., Головач Н.В. Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни “Професійна орієнтація. Підбір кадрів” (для бакалаврів). — Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. — 42 с
61. Щербакова І.М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості / І.М.Щербакова- навч- метод. пос.– Суми : Вид-во СумДПУ ім . А .С. Макаренка. 2012 -324 с
62. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – С. 60–77.
63. Bass V.M., Barrett G.V. People, work and organization : An introduction to industrial and organizational psychology . Boston.-1981/
64. Berger F., von Orelli C. Ein Wersttabericht : Berufswahlprozes und die Psychologie des Individuums /Bulletin der schweizer Psychologen.-1982.- № 6.- S.I.77
65. Chapman E. Young First Thirty Days Building a Professional Image on a New Job. Crisp Publications, Inc.-1990
66. Kalanidi M. R. & Deivasenpathy P. (1980) . Self-concept and job satisfaction among the self-employed. Psychological Studies, 25 (1), 39-41.
67. Law B. Schools, Careers and Community / Law B., Watts A. – London, 1977. – 198 p
68. Law B. Schools and careers / Law B., Watts A. – London: NUT, 1997. – 150 p
69. Sedlak F., Brauer Ch., Sowinetz B. 14 Jahre – und wie geht es weiter ?

Tips und Test zur Berufswahl. Wien, 1984.

70. Yalom ID. Theory and Practice of Group Psychotherapy. Basic Book . 3rd edition. (Clear, full and practical account. Essentially eclectic.1986

Додатки

Додаток А

Таблиця 2.1

Банк діагностичних методик,

№	Назва методики	Автор	Мета методики	Джерело
1	« Карта інтересів»	Є.О.Клімов	Виявлення інтересів та здібностей у учня	Щербакова І.М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості
2	Тип особистості (Д. Холланд)	Джон Л. Голланд	Визначення професійних типів особистості	Щербакова І.М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості
3	Мотиви вибору професії	Є.М. Павлютенків	Визначення мотивів вибору професії	Щербакова І.М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості
4	Анкета для учнів “ Зацікавлення у професійному самовизначенні»	-	Виявлення професійних та життєвих планів у майбутньому	Інтернет-сайт « Наурок»
5	Опитування випускників (учні 9 класу)	-	Отримання інформації щодо вибору професійного навчального закладу	Авторський

1. Методика “ Карта інтересів» (Варіант Є А.Клімова) .“ Подані питання стосуються вашого ставлення до різних напрямів діяльності. Якщо ви любляєте чи вам подобається те, що ми питаємо у опитувальнику, то у бланку відповідей поряд з номером питання поставте +, якщо “ ні “ “-”.”
Якщо ви маєте сумніви, то поставте 0

2.Опитувальник професійних переваг (адаптація тесту Дж. Холланда «Спрямований пошук»). Респонденту пропонують 42 пари професій, у кожній з яких треба вибрати одну, найбільш бажану.

3.Методика визначення основних мотивів вибору професії (Є.М.Павлютенков).Респонденту пропонують 18 стверджень про професії, при

цьому ці судження утворюють 9 груп мотивів : соціальні (1,2), моральні (3,4), естетичні (5,6), пізнавальні (7,8), творчі (9,10), пов'язані з утриманням праці (11,12), матеріальні (13,14), престижні (15,16), утилітарні (17,18).

4. Анкета для учнів “ Зацікавленість у професійному самовизначенні». Учням пропонують 7 питань, на яких вони можуть дати одну чи більше відповідей.

5. Опитувальник професійної готовності (за основу були взяті питання з іншої анкети, яка є анкетною-оцінкою готовності до професійного самовизначення)

Таблиця 2.2.3

Результати проведеного дослідження «Карта інтересів» (9 клас).

До експерименту

№	П.І	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	І.В	-6	-6	-6	-4	-6	-6	-2	0	-4	0	-2	0	-6	-4	-4	-6	-4	-4	-4	0	-6	-2	-6	-6
2	К.А	-6	-6	-6	-6	-6	-6	-5	-4	-6	-4	-6	-6	-6	-6	-6	-6	-4	-6	-6	-5	-6	-6	-2	0
3	К.Ю	-6	-6	-6	-6	-4	4	-2	-4	-6	-2	-2	-4	-6	-6	0	-4	-4	-6	-4	-4	-6	-4	-6	-6
4	К.В	-6	-6	-6	-6	-6	-6	-4	-6	-6	-2	2	-4	-6	-4	-5	-6	-4	-6	-6	-2	-6	-4	-6	-6
5	М.О	-2	-4	-4	6	2	2	-4	-2	-6	0	-2	0	4	2	-6	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-6	-6	-6
6	М.Г	2	2	2	0	-2	-4	-2	-4	-4	0	0	0	0	0	-4	-3	0	0	1	-1	1	-1	-1	-1
7	М.Е	-2	-4	-4	-2	-4	-4	-4	-6	-4	0	-2	-4	-6	-2	0	-4	-2	6	-4	-6	-6	-2	-4	-2
8	П.С	2	2	0	-4	-2	0	-2	0	-4	-4	2	2	-4	0	-6	2	-2	2	-6	-2	-4	-6	-4	-4

Вищий ступінь відмови	4	6	4	3	3	3	0	2	4	0	1	1	5	2	3	3	0	3	3	1	5	3	4	4
Інтерес заперечується	2	0	2	2	4	2	8	4	4	4	4	3	1	3	3	4	7	2	4	6	2	5	4	3
Слабо виражено		2	2	1	1	3	0	2	0	4	3	4	2	3	2	1	1	2	1	1	1	0	0	1
Виражений	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0

інтерес																								
Яскраво виражений	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Продовження таблиці 2.2.3

Таблиця 2.2.4.

% співвідношення рівнів вираженості інтересів у учнів 8 та 9 класів

№	8 клас			9 клас			Вид пригодності	Слабо виражений		Яскраво виражений		Виражений	
								8	9	8	9	8	9
1	1	0	0	0	0	2	Фізика	7	0	0	0	0	25
2	1	0	0	2	0	0	Математика	7	25	0	0	0	0
3	2	0	0	2	0	0	Хімія	13	25	0	0	0	0
4	6	0	1	1	0	1	Астрономія	40	13	0	0	7	13
5	5	0	1	3	0	0	Біологія	33	38	0	0	7	0
6	5	0	0	3	0	0	Медицина	33	38	0	0	0	0
7	3	0	1	0	0	0	Сільське господарство	20	0	0	0	7	0
8	1	0	1	2	0	0	Лісове господарство	7	25	0	0	7	0
9	6	0	1	0	0	0	Філологія	40	0	0	0	7	0
10	9	0	0	0	0	0	Журналістика	60	0	0	0	0	0
11	4	0	1	3	0	0	Історія	27	38	0	0	1	0
12	4	0	0	4	0	0	Мистецтво	27	50	0	0	0	0
13	7	0	0	2	0	0	Геологія	47	25	0	0	0	0
14	10	0	0	3	0	0	Географія	67	38	0	0	0	0
15	12	0	0	2	0	0	Суспільна праця	80	25	0	0	0	0
16	9	0	0	1	0	0	Право	60	13	0	0	0	0
17	9	0	0	1	0	0	Транспорт	60	13	0	0	0	0
18	10	0	0	1	0	0	Педагогіка	67	13	0	0	0	0

19	9	0	0	1	0	0	Робочі спеціальності	60	13	0	0	7	0
20	10	0	0	1	0	0	Сфера обслуговування	67	13	0	0	7	0
21	6	0	0	1	0	0	Будівництво	40	13	0	0	7	0
22	10	0	0	0	0	0	Легка промисловість	67	0	0	0	0	0
23	7	0	0	0	0	0	Техніка	47	0	0	0	0	0
24	1	0	0	0	0	0	Електротехніка	7	0	0	0	0	0

Продовження таблиці 2.2.4

Додаток Б

Анкета « Зацікавленість у професійному самовизначенні»

1. Які знання цікавлять найбільше :

Природничі	Суспільно наукові	Технічні	Мистецтво	Немає	Філологічні	Математичні
			+			
			+			
			+			
		+			+	
		+				

2. У вільний час люблю займатися :

Читання	Малювання	В'язання	Спорт	Шиття	Моделювання	Музика	Математика	Майстрування	Займати на комп'ютері
	+					+			
+	+								
	+								
+	+		+						
			+						

3. Після уроків в школі я відвідую :

Спецкурси	Факультети	Спортивні секції	МАН (малу академію наук)	Комп'ютерні курси	Гурток крою та шиття	Підготовчі курси	Музичну школу	Додатково займаюсь з репетитором
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	+	-	-	-	-	-	-

4. Після закінчення школи хотів /ла би/б обрати професію. 5. Вона мені дуже сподобається, тому, що :

Професія
Ілюстратор, це цікаво і мені це подобається
Поки не визначилась
Візажист, це цікаво і творчо
Машиніст потяга
Водій екскаватору, бо мені подобається їзда

6. В 10 класі хотів/ла би/б навчатися за профілем :

Спортивний	Природничий	Філологічний (укр. мова)	Філологічний (іноземна мова)	Суспільно гуманітарному
-	-	-	-	+
-	-	-	-	-

-	-	-	-	-
+	-	-	+	-
+	-	-	-	-

7. Після закінчення дев'яти класів збираюсь навчатися у :

10 клас	ПТНЗ	Технікум	Ліцей, коледж	Не думав
+				
				+
			+	
		+	+	
		+		

Додаток В**1. Які знання мене цікавлять найбільше :**

Природничі – 0 %
Суспільно-наукові -0 %
Технічні – 40 %
Мистецтво – 60 %
Немає – нікого
Філологічні – 20 %
Математичні – не представлені

2. У вільний час я люблю займатися :

Читання – 40 %
Малювання – 80 %
В'язання – не виявлено
Спорт – 40 %
Шиття – 0 – 0%
Моделювання – не виявлено
Музика – 20 %
Математика – не виявлено
Майстрування – не виявлено
Займатися на комп'ютері – не виявлено

3. Після уроків, я відвідую :

Спецкурси – немає
Факультативи – немає
Спортивні секції – 20 %
МАН (мала академія наук) – немає
Комп'ютерні курси – немає
Гурток крою та шиття – немає
Підготовчі курси при навчальному закладі – немає
Музична школа – немає

Додатково займаюсь з репетитором – немає

3.-4. Після закінчення школи хотів (ла) би (б) обрати професію і чому вона мені подобається :

Творчі (візажист. Ілюстратор) – 40 %. Це цікаво та творчо.

Потребують керування транспортним засобом – 40 %. Полюбляють їздити кудись та 1 учень обрав цю професію, бо це його мрія.

Не визначились – 20 %

5.В 10 класі, я хотів би навчатися за профілем :

Спортивним – 40 %

Природничним – не виявлено

Філологічним (укр.мова) – не виявлено

Філологічним (іноземна мова) – не виявлено

Суспільно- гуманітарному – 20 %.

6.Після 9 класів, я збираюсь навчатися у :

10 клас – 20 %.

ПТНЗ – немає

Технікум – 40 %

Ліцей/ коледж – 40 %

Не думав – 20 %.

б) Анкета для батьків учнів 9-х класів.

1. Як ви оцінюєте загальний стан здоров'я своєї дитини ?

Задовільне -100 %

2. Чи є у дитини хронічні захворювання, які б переважали вибору певної професії ?

Немає- 100 %.

3. Які шкільні предмети легко дають Вашій дитині ?

Гуманітарні науки –25 %

Право – 25 %

Біологія – 25 %

Точні науки (алгебра, геометрія, фізика..) – 25 %

Мова – 25 %

4. Які предмети викликають у Вашій дитини труднощі ?

Хімія, фізика – 50 %

Точні (алгебра, геометрія) – 25%

Зарубіжна література – 25 %

5. До яких галузей знань у Вашої дитини виявилися інтереси?

Фізико-математичних –25 %

Суспільно-економічних –не виявлено

Технічних – 25%

Гуманітарних – не виявлено

Мистецтво – 75%.

Інше – не виявлено

6. Чи є у Вашої дитини захоплення чи будь-які позашкільні інтереси ?

Малювання – 50 %

Фікрайтерство (написання розповідей у окремій соціальній мережі Фіксбук) – 25%

Ігри (на музичному інструменті) – 25 %

Ігри (спорт) – 25 %.

Притча про профільне навчання

Якось раз тварини вирішили, що повинні зробити що-небудь героїчне, щоб гідно вирішувати проблеми нового світу. Порадившись, вони організували школу і склали програму занять, яка склалася з бігання, лазіння, плавання і польотів.

Для того щоб контролювати її виконання було легше, програму зробили абсолютно однаковою для всіх тварин.

Що з цього вийшло? Качка відмінно процвітала в плаванні, навіть кращий за свого наставника, але у неї були посередні оцінки за польоти і ще гірше за біг. А оскільки вона повільно бігала, їй доводилося залишатися після уроків і відмовлятися від плавання, щоб вчитися бігу. Від бігу її лапки зовсім ослабли, так що, врешті-решт, вона і плавати стала неважливо. Але так як середні оцінки в школі зараховувалися, це нікого не турбувало, окрім самої качки.

Кролик ж спочатку був кращий в класі з бігу, але потім у нього стався нервовий зрив: йому треба було багато надолужувати в плаванні.

Білка мала славу відмінницею по лазанню, але незабаром у неї почалися неприємності на заняттях по польоту, де вчитель змушував її злітати з землі, а не спускатися з верхівки дерев. У неї теж стався зрив від перевтоми, і в результаті вона отримала трійку за лазіння і двійку за біг.

Орел взагалі виявився важким учнем, і його постійно строго карали. На заняттях з лазіння він першим забирався на вершину дерева, але вперто робив це по-своєму.

В кінці навчального року аномальний лось, який умів чудово плавати, а також бігав, лазив і навіть трохи літав, отримав найвищі середні оцінки і виступав на випускному вечорі від імені свого класу.

А ось лугові собачки зовсім не стали ходити в цю школу, тому що адміністрація не включила в програму риття нір. Вони самостійно навчили своїх дітей полювати і пізніше, об'єднавшись з лисицями, бабаками і ховрашками, створили успішну приватну школу.

Додаток Е

Критерій знаків (Т-Вілкоксона).

№ учня	До	Після	Різниця	Абсолютне значення різниці
1	3	4	+	1
2	6	5	-	1
3	4	4	0	0
4	9	5	-	4
5	7	7	0	0
6	9	7	-	2
7	5	6	+	1
8	6	9	+	3
9	2	7	+	5
10	11	8	-	3
11	12	8	-	4
12	9	8	-	1
13	6	9	+	3
14	10	6	-	4
15	12	9	-	3
16	13	10	-	3
17	10	11	+	1
18	13	11	-	2
19	10	9	-	1
20	11	9	-	2
21	9	12	+	3

22	10	12	+	2
23	7	12	+	5
24	3	5	+	2

Додаток Є

Розрахунок Т-критерію Вілкоксона (методика « Карта інтересів»)

Для розрахунку цього критерію немає необхідності впорядковувати ряди значень по зростанню ознаки.

Перший крок в підрахунку Т- критерію –віднімання кожного індивідуального значення « до» від значення « після» (дивись у додаток Г)

Так, як у нашої матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) 1 ряду, ми повинні зробити їх переробку. Переробка рангів здійснюється бкз зміни рейтингу важливості, тобто перед ранговими номерами повинні зберегтися відповідні значення (більше, менше чи дорівнює). Також не рекомендується ставити ранг вище 1 та нижче значення рівного кількості параметрів (у нашому випадку $n = 24$).

Ми бачимо з даної таблиці, що 12 отриманих різниць є негативними, лише 10 є позитивними.

Гіпотези :

H0 : Показники після корекції менше значень показників до корекції

H1 : Показники після корекції перевищують значення показників до корекції

Переробка рангів відтворюється у таблиці 3.3.1

Таблиця 3.3.1

Номера впорядкованому ряді	місце	Розташування факторів по оцінці експертів	Нові ранги
1		0	1.5
2		0	1.5
3		1	5.5
4		1	5.5
5		1	5.5
6		1	5.5
7		1	5.5
8		1	5.5
9		2	11
10		2	11
11		2	11
12		2	11
13		2	11

14	3	16.5
15	3	16.5
16	3	16.5
17	3	16.5
18	3	16.5
19	3	16.5
20	4	21
21	4	21
22	4	21
23	5	23.5
24	5	23.5

Сума за стовпчиком рангів дорівнює : $\sum=300$

Перевірка правильності складання матриці на основі обрахунку контрольної суми :

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+24)24}{2} = 300$$

Сума за стовпчиком та контрольна сума дорівнюють між собою, отже ранжування було правильним. Тепер ми відмітимо ті зсуви, що є нетиповими (у даному випадку – позитивними).

Сума рангів цих « рідких » зсувів складає емпіричне значення Т:

$$T = \sum R_i = 5.5 + 1.5 + 1.5 + 5.5 + 16.5 + 23.5 + 16.5 + 5.5 + 16.5 + 11 + 23.5 + 11 = 138.$$

За таблицею Т-критерій Вілкоксона, знаходимо критичні значення для $n=24$:

$$T_{кр} = 69$$

$$(p \leq 0.01)$$

$$T_{кр} = 91 (p \leq 0.05).$$

Зона значності у даному випадку йде вліво, У даному випадку емпіричне значення Т, потрапляє у зону невизначеності : $T_{емп} > T_{кр}(0,05)$.

Отже, гіпотеза H_0 відторгається, бо інтенсивність негативного зсуву показника перевищує інтенсивність позитивного зсуву ($p < 0,05$).

Іншими словами : приймаємо гіпотезу H_1 (показники після корекції перевищують значення показників до корекції).

Додаток Ж

Для того, щоб підрахувати значення цього критерію немає необхідності підпорядковувати ряди значень по зростанню ознаки. Першим кроком у рахуванні T-критерію – віднімання кожного індивідуального значення « до» із значення « після»

Таблиця 3.3.2

До виміру, $t_{до}$	Після виміру $t_{після}$	Різниця ($t_{до}-t_{після}$)	Абсолютне значення різності
2	6	4	4
2	4	2	2
5	14	9	9
3	5	2	2
2	6	4	4
6	17	11	11

Так що в матриці є зв'язні ранги (однаковий ранговий номер) 1-го ряду, ми робимо їх переробку. Переробка рангів повинна відтворюватися без зміни рейтингу важливості рангів, тобто між ранговими номерами повинні зберегтися відповідні значення (більше, менше чи дорівнює). Також не рекомендується ставити ранг вище 1 і нижче значення рівної кількості параметрів ($n = 6$). Переробка рангів відтворюється у таблиці.

Номери місць у впорядкованому рядку	Розташування факторів за оцінкою експерту	Нові ранги
1	2	1.5
2	2	1.5
3	4	3.5
4	4	3.5
5	9	5

6	11	6
---	----	---

Гіпотези :

H_0 : Показники після проведення елективного навчального курсу перевищують значення показників до проведення елективного курсу.

H_1 : Показники після проведення елективного навчального курсу менше показників до проведення.

До виміру , $t_{до}$	Після виміру $t_{після}$	Різниця ($t_{до}$ - $t_{після}$)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
2	6	4	4	3.5
2	4	2	2	1.5
5	14	9	9	5
3	5	2	2	1.5
2	6	4	4	3.5
6	17	11	11	6
Сума				21

Сума за стовпцю рангів дорівнює $\sum=21$.

Перевірка правильності складання матриці на основі обчислення контрольної суми :

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+6)6}{2} = 21$$

Сума за стовпцем та контрольна сума збігаються, отже ранжування проведено правильно.

Тепер визначимо ті напрямки, які є нетиповими (у нашому випадку –

негативними).

Сума рангів цих « рідких» напрямків складає емпіричне значення T :

$$T = \sum R_t = 0$$

За таблицею, знаходимо критичне значення для T -критерію Вілкоксона для

$n=6$:

$$T_{кр} = 0 \quad (p \leq 0.01)$$

$$T_{кр} = 2 \quad (p \leq 0.05)$$

У даному випадку емпіричне значення T потрапляє у зону значимості ($T_{емп} < T_{кр}$) (0,01). Гіпотеза H_0 приймається (показники після проведення програми перевищують значення показників до проведення)

Додаток 3

Для того, щоб підрахувати значення цього критерію немає необхідності підпорядковувати ряди значень по зростанню ознаки.

Першим кроком у рахуванні Т-критерію – віднімання кожного індивідуального значення « до » із значення « після ».

До виміру, $t_{\text{до}}$	Після виміру, $t_{\text{після}}$	Різниця ($t_{\text{до}} - t_{\text{після}}$)	Абсолютне значення різності
3	4	1	1
2	5	3	3
2	3	1	1
5	1	-4	4
0	0	0	0
0	3	3	3
0	4	4	4
0	4	4	4

Так що в матриці є зв'язні ранги (однаковий ранговий номер) 1-го ряду, ми робимо їх переробку. Переробка рангів повинна відтворюватися без зміни рейтингу важливості рангів, тобто між ранговими номерами повинні зберегтися відповідні значення (більше, менше чи дорівнює). Також не рекомендується ставити ранг вище 1 і нижче значення рівної кількості параметрів ($n = 8$). Переробка рангів відтворюється у таблиці.

Номери місць у впорядкованому ряду	Розташування факторів за оцінкою експерту	Нові ранги
1	0	1
2	1	2.5
3	1	2.5
4	3	4.5
5	3	4.5
6	4	7
7	4	7
8	4	7

Гіпотези :

H_0 : Інтенсивність зсувів у сторону збільшення показників не перевищують інтенсивності зсувів у сторону її зменшення.

H_1 : Інтенсивність зсувів у сторону збільшення показників перевищують інтенсивності зсувів у сторону її зменшення.

До виміру, $t_{до}$	Після виміру $t_{після}$	Різниця ($t_{до} - t_{після}$)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різності
3	4	1	1	2.5
2	5	3	3	4.5
2	3	1	1	2.5
5	1	-4	4	7
0	0	0	0	1
0	3	3	3	4.5
0	4	4	4	7
0	4	4	4	7
Сума				36

Сума за стовпцем рангів складає $\sum=36$

Перевірка правильності складання матриці на основі обчислення контрольної суми :

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+8)8}{2} = 36$$

Тепер визначимо ті напрямки, які є нетиповими (у нашому випадку – негативними).

Сума рангів цих « рідких» напрямків складає емпіричне значення T:

$$T = \sum R_i = 7 = 7$$

За таблицею, знаходимо критичне значення для T-критерію Вілкоксона для

$n=8$:

$$T_{кр} = 1 \quad (p \leq 0.01)$$

$$T_{кр} = 5 \quad (p \leq 0.05)$$

У даному випадку емпіричне значення T потрапляє у зону незначності :

$$T_{емп} > T_{кр}(0,05).$$

Таким чином, гіпотеза H_0 відторгається. Інтенсивність позитивного зсуву показників перевищує інтенсивність негативного зсуву ($p < 0,05$).

Анкетування на тему

“Психологічна готовність до вибору профілю навчання в сучасній старшій школі”

1. Які Ваші плани на майбутнє після закінчення 9 класу :

1. 10 клас ;
2. ПТНЗ (вкажіть який ?)
3. Працювати (вкажіть ким?)
4. Не замислювався

2. Яку професію ви плануєте одержати в майбутньому ?

3. На скільки ви психологічно готові до здійснення вибору майбутньої професії (курси, проба сил та часу, читання додаткових джерел, зустріч із спеціалістами, онлайн-зустрічі)?

- 1) 100 %
- 2) 90-95 %
- 3) 80-85 %
- 4) 70-75 %
- 5) 60-65 %
- 6) 50-55 %
- 7) 40-45 %
- 8) 30-35 %
- 9) 20-25 %
- 10) 10-15 %

11) Психологічно не готовий

4. Звідки Вам стало відомо про дану професію?

а) Від друзів ; б) Із засобів масової інформації. В) Від родичів. Г) У школі.

5. Обираючи дану професію, ви надаєте перевагу :

1. Заробітній платні ;
2. Можливість реалізувати свої здібності;
3. Комфортним умовам праці
4. Престиж професії у суспільстві
5. Можливість приносити користь людям

6. Ви плануєте продовжити навчання у 10 класі. Чи обрали ви навчальний заклад, у якому хотіли б навчатися після закінчення школи та яку професію хотіли б здобути?

7. Якщо була можливість обрати профіль навчання, то який би ви обрали :

1. Суспільно-гуманітарного профілю (*історія, економіка, право*)
2. Природничо-математичного (*математика, фізика, біологія, хімія, екологія*)
3. Філологічного (*іноземні мови, українська мова, російська мова, зарубіжна література*)
4. Художньо-естетичного (*етика*)
5. Спортивного

6. Технічного;

7. Універсального

8. Які навчальні предмети хотів би вивчати більш поглиблено (не більш 2)

9. Що, за Вашою думкою, впливає на Ваш професійний вибір (можна обрати декілька варіантів):

1. Поради батьків

2. Порада та зразок друзів, знайомих

3. Рекомендації шкільного психолога, соціального педагога, вчителів\

4. Інформація, отримана з книг, телевізійних програм, журналів, газет

5. Інформація з Internet

6. _____ Інше _____ (напишіть, _____ що саме) _____

10. Чи збігається Ваше бажання з порадами батьків?

1. Так

2. Ні

11. Чи є у вас професія-дублер (і яка саме)?

12. Як Ви думаєте, чи зміниться Ваш вибір професії до часу закінчення школи?

1. Зміниться 2. Важко сказати 3. Не зміниться

13. Разом із практичним психологом, ви пройшли 7(14) навчальних занять за програмою “ Життя, наче стежка : куди би вона не повела нас, але ми все одно знаходимо свій шлях”. Допомогли вам ці навчальні заняття у виборі професії і на скільки ви оцінюєте її ефективність ?

1. Так, 100 %

2. Так, 50/50

3. Потребую ще додаткових занять (не можу оцінити її ефективність)

4. Не допомогли

Укажіть, будь ласка, деякі відомості про себе

Прізвище та ім`я _____

Назва ЗНЗ _____

Клас _____

Дякуємо за відповіді

**Результати анкетування
« Психологічна готовність до вибору профілю навчання в сучасній
українській школі»**

1. Які Ваші плани на майбутнє після закінчення 9 класу :

- А) 10 клас – 12,5 % ;
- Б) ПТНЗ (проф.технічний заклад) –25 % ;
- В) Працювати – 12,5%
- Г) Не замислювався – 50 %

2. На скільки ви психологічно готові до здійснення майбутньої професії (курси, проба сил та часу, читання додаткових джерел) ?

- А) 100 % - 0
- Б) 90-80 % - 33 %;
- В) 70-60 % - 33 %
- Г) 50-20 % - 50 %

3. Звідки вам відомо про дану професію (профіль навчання) ?

- А) Від друзів –12,5 %
- Б) Із ЗМІ – 25 %
- В) Від родичів – 33%
- Г) У школі – не виявлено

4. Обираючи дану професію, ви надаєте перевагу * (* : 5 учнів обрали по 2 мотивів) :

- А) З/п (заробітня плата) –25 %
- Б) Можливість реалізувати свої здібності –33 %
- В) Комфортним умовам праці –33%
- Г) Престиж професії у суспільстві – 12,5 %
- Д) Можливість приносити користь людям –50 %

5. Якщо була можливість обрати профіль навчання, то який би ви обрали :

- А) Суспільно-гуманітарний –12,5 %
- Б) Природничо-математичний –12, %
- В) Філологічний – 50 %
- Г) Художньо- естетичний – 50 %
- Д) Спортивний – 0
- Е) Технічний –50 %
- Є) Універсальний – не виявлено

6. Що, за Вашою думкою, впливає на Ваш професійний вибір (можна обрати декілька варіантів) :

- А) Поради батьків –25 %
- Б) Порада та зразок друзів, знайомих-50%
- В) Рекомендації шкільного психолога, соціального педагога- не виявлено
- Г) Інформація, отримана від книг, ТВ-12,5%
- Д) Із мережі Інтернет –17 %

Е) Інше – не виявлено

7. Чи збігається Ваше бажання з порадами батьків ?

А) Так –25 %

Б) Ні –25 %

В) 50/ 50 –12,5 %

8. Як думаєте, чи зміниться Ваш вибір професії до закінчення школи?

А) Зміниться – не виявлено

Б) Важко сказати : 50%

В) Не зміниться : 50 %

9. Оцініть ефективність навчальних занять за програмою, яка була проведена з вересня по листопад :

А) Так, на 100 % - не виявлено

Б) Так, на 50/ 50 (50 %) –25 %

В) Потребую ще додаткових занять –12,5 %

Г) Не допомогли –25 %